Συλλογή της Νομολογίας

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΕΙΣΑΓΓΕΛΕΑ
JEAN RICHARD DE LA TOUR
της 21ης Μαρτίου 2024[1]

Συνεκδικαζόμενες υποθέσεις C-498/22 έως C-500/22

Novo Banco SA – Sucursal en España,
Banco de Portugal,
Fundo de Resolução
κατά
C.F.O. (C-498/22)
J.M.F.T.,
M.H.D.S. (C-499/22)
και
Proyectos, Obras y Servicios de Badajoz SL (C-500/22)

[αιτήσεις του Tribunal Supremo (Ανωτάτου Δικαστηρίου, Ισπανία)
για την έκδοση προδικαστικής αποφάσεως]

«Προδικαστική παραπομπή – Εξυγίανση και εκκαθάριση των πιστωτικών ιδρυμάτων – Οδηγία 2001/24/ΕΚ – Άρθρα 3 και 6 – Μεταβίβαση δικαιωμάτων, περιουσιακών στοιχείων ή υποχρεώσεων σε μεταβατικό ίδρυμα – Αναμεταβίβαση στο πιστωτικό ίδρυμα υπό εξυγίανση – Lex concursus – Αποτελέσματα μέτρου εξυγίανσης σε άλλα κράτη μέλη – Αμοιβαία αναγνώριση – Αποτελέσματα παράλειψης της υποχρέωσης δημοσιοποίησης του μέτρου εξυγίανσης – Χάρτης των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης – Άρθρα 17, 21, 38 και 47 – Δικαίωμα της ιδιοκτησίας – Αποτελεσματική δικαστική προστασία – Προστασία των καταναλωτών – Αρχές της ασφάλειας δικαίου, της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης καθώς και της ίσης μεταχείρισης και της απαγόρευσης των διακρίσεων λόγω ιθαγένειας – Οδηγία 93/13/ΕΟΚ – Καταχρηστικές ρήτρες»

I. Εισαγωγή

1. Οι αιτήσεις προδικαστικής αποφάσεως αφορούν την ερμηνεία του άρθρου 3, παράγραφος 2, και του άρθρου 6 της οδηγίας 2001/24/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 4ης Απριλίου 2001, για την εξυγίανση και την εκκαθάριση των πιστωτικών ιδρυμάτων[2], καθώς και του άρθρου 6, παράγραφος 1, της οδηγίας 93/13/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 5ης Απριλίου 1993, σχετικά με τις καταχρηστικές ρήτρες των συμβάσεων που συνάπτονται με

[1] Γλώσσα του πρωτοτύπου: η γαλλική.

[2] ΕΕ 2001, L 125, σ. 15.

καταναλωτές[3], ερμηνευόμενων υπό το πρίσμα των άρθρων 17, 21, 38 και 47 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης[4] καθώς και των αρχών της ασφάλειας δικαίου και της προστασίας της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης.

2. Οι εν λόγω αιτήσεις υποβλήθηκαν στο πλαίσιο ένδικων διαφορών μεταξύ της Novo Banco SA – Sucursal en España (στο εξής: Novo Banco Ισπανίας), υποστηριζόμενης από την Banco de Portugal (Τράπεζα της Πορτογαλίας) και το Fundo de Resolução (Ταμείο εξυγιάνσεως, Πορτογαλία), και διαφόρων πελατών της Novo Banco Ισπανίας, η οποία διαδέχθηκε την Banco Espírito Santo SA – Sucursal en España (στο εξής: BES Ισπανίας), υποκατάστημα του πορτογαλικού πιστωτικού ιδρύματος Banco Espíritu Santo SA (στο εξής: BES) το οποίο διαδέχθηκε η Novo Banco SA κατόπιν μέτρων εξυγίανσης, τα οποία έλαβε η Τράπεζα της Πορτογαλίας. Οι αιτήσεις αφορούν τον αντίκτυπο των εν λόγω μέτρων εξυγίανσης επί διαφόρων συμβάσεων χρηματοπιστωτικών προϊόντων και υπηρεσιών.

3. Θα προτείνω στο Δικαστήριο, πρώτον, να κρίνει ότι η μη πραγματοποίηση της προβλεπόμενης στο άρθρο 6 της οδηγίας 2001/24 δημοσίευσης, η οποία έχει ως σκοπό να παράσχει σε τρίτους τη δυνατότητα να ασκήσουν μέσο έννομης προστασίας κατά του μέτρου εξυγίανσης στο κράτος μέλος καταγωγής, δεν επηρεάζει τα αποτελέσματα της αμοιβαίας αναγνώρισης του εν λόγω μέτρου στα κράτη μέλη υποδοχής. Δεύτερον, θα προτείνω στο Δικαστήριο να κρίνει ότι οι ιδιώτες δεν μπορούν να επικαλεστούν δικαιολογημένη εμπιστοσύνη έναντι μεταβατικής τράπεζας που συστήθηκε στο πλαίσιο μέτρου εξυγίανσης. Τρίτον, θα προτείνω στο Δικαστήριο να αποφανθεί ότι οι αξιώσεις αποζημίωσης που συνδέονται με σύμβαση μπορούν να παραμείνουν στο παθητικό τράπεζας στην οποία επιβλήθηκε μέτρο εξυγίανσης με τη σύσταση μεταβατικής τράπεζας στην οποία μεταβιβάζονται ορισμένα μόνο στοιχεία του ενεργητικού και του παθητικού.

II. Το νομικό πλαίσιο

A. Το δίκαιο της Ένωσης

1. Η οδηγία 93/13

4. Το άρθρο 6, παράγραφος 1, της ως άνω οδηγίας ορίζει τα εξής:

«Τα κράτη μέλη θεσπίζουν διατάξεις σύμφωνα με τις οποίες οι καταχρηστικές ρήτρες σύμβασης μεταξύ επαγγελματία και καταναλωτή, τηρουμένων των σχετικών όρων της εθνικής νομοθεσίας, δεν δεσμεύουν τους καταναλωτές, ενώ η σύμβαση εξακολουθεί να δεσμεύει τους συμβαλλόμενους, εάν μπορεί να υπάρξει και χωρίς τις καταχρηστικές ρήτρες.»

[3] ΕΕ 1993, L 95, σ. 29.

[4] Στο εξής: Χάρτης.

2. Η οδηγία 2001/24

5. Οι αιτιολογικές σκέψεις 4, 6, 7, 11, 12 και 16 της οδηγίας 2001/24 διαλαμβάνουν τα εξής:

«(4) Θα ήταν ιδιαίτερα άσκοπο να εγκαταλείπεται η ενότητα που αποτελεί το ίδρυμα με τα υποκαταστήματά του, όταν είναι αναγκαίο να ληφθούν μέτρα εξυγίανσης ή να κινηθεί διαδικασία εκκαθάρισης.

[…]

(6) Επιβάλλεται να ανατεθεί στις διοικητικές ή δικαστικές αρχές του κράτους μέλους καταγωγής η αποκλειστική αρμοδιότητα να αποφασίζουν και να εφαρμόζουν τα μέτρα εξυγίανσης που προβλέπονται στη νομοθεσία και τα συναλλακτικά ήθη του εν λόγω κράτους μέλους. Λόγω της δυσχέρειας που παρουσιάζει η εναρμόνιση των νομοθεσιών και των συναλλακτικών ηθών των κρατών μελών, θα πρέπει να καθιερωθεί η αμοιβαία αναγνώριση, εκ μέρους των κρατών μελών, των μέτρων που λαμβάνει έκαστο εξ αυτών για να αποκαταστήσει τη βιωσιμότητα των ιδρυμάτων στα οποία έχει χορηγήσει άδεια.

(7) Είναι απαραίτητο να εξασφαλισθεί ότι τα μέτρα εξυγίανσης που λαμβάνουν οι διοικητικές ή δικαστικές αρχές του κράτους μέλους καταγωγής, καθώς και τα μέτρα που λαμβάνουν τα πρόσωπα ή τα όργανα στα οποία οι αρχές αυτές αναθέτουν τη διαχείριση αυτών των μέτρων εξυγίανσης, παράγουν τα αποτελέσματά τους σε όλα τα κράτη μέλη […].

[…]

(11) Στα κράτη μέλη όπου βρίσκονται υποκαταστήματα, απαιτείται δημόσια ανακοίνωση με την οποία να πληροφορούνται οι τρίτοι την εφαρμογή μέτρων εξυγίανσης, όταν αυτά τα μέτρα υπάρχει κίνδυνος να δημιουργήσουν προβλήματα στην άσκηση ορισμένων εκ των δικαιωμάτων τους.

(12) Η αρχή της ίσης μεταχείρισης μεταξύ των πιστωτών, όσον αφορά τη δυνατότητά τους να ασκήσουν [μέσα έννομης προστασίας], επιβάλλει στις διοικητικές ή δικαστικές αρχές του κράτους μέλους καταγωγής να λαμβάνουν τα αναγκαία μέτρα ώστε οι πιστωτές του κράτους μέλους υποδοχής να μπορούν να ασκήσουν τα δικαιώματά τους των [μέσων έννομης προστασίας] εντός της προβλεπόμενης προς τούτο προθεσμίας.

[…]

(16) Η ισότητα των πιστωτών απαιτεί να εκκαθαρίζεται το πιστωτικό ίδρυμα σύμφωνα με τις αρχές της ενότητας και της καθολικότητας, οι οποίες ορίζουν την αποκλειστική αρμοδιότητα των διοικητικών ή δικαστικών αρχών του κράτους μέλους καταγωγής και την αναγνώριση των αποφάσεών τους που πρέπει να μπορούν να παράγουν, χωρίς καμία άλλη διατύπωση, σε όλα τα άλλα κράτη μέλη, τα αποτελέσματα που τους αποδίδει το δίκαιο του κράτους μέλους καταγωγής, εκτός εάν η παρούσα οδηγία ορίζει άλλως.»

6. Το άρθρο 1, παράγραφος 1, της ίδιας οδηγίας ορίζει τα εξής:

«Η παρούσα οδηγία εφαρμόζεται στα πιστωτικά ιδρύματα και τα υποκαταστήματά τους που έχουν συσταθεί σε κράτος μέλος διάφορο του κράτους μέλους της καταστατικής έδρας, όπως

ορίζονται στο άρθρο 1 πρώτο και τρίτο σημείο της οδηγίας 2000/12/ΕΚ [5], υπό την επιφύλαξη των όρων και εξαιρέσεων που προβλέπονται στο άρθρο 2 παράγραφος 3 της ίδιας οδηγίας.»

7. Κατά το άρθρο 2, έβδομη περίπτωση, της οδηγίας 2001/24, ως «μέτρα εξυγίανσης» νοούνται «τα μέτρα τα οποία έχουν σκοπό να διαφυλάξουν ή να αποκαταστήσουν την οικονομική κατάσταση πιστωτικού ιδρύματος και είναι δυνατόν να θίξουν προϋπάρχοντα δικαιώματα τρίτων, συμπεριλαμβανομένων των μέτρων που συνεπάγονται τη δυνατότητα αναστολής πληρωμών, αναστολής εκτελεστικών μέτρων ή μείωσης των απαιτήσεων».

8. Ο τίτλος ΙΙ της οδηγίας αυτής, ο οποίος επιγράφεται «Μέτρα εξυγίανσης», περιλαμβάνει τα άρθρα 3 έως 8.

9. Το άρθρο 3 της εν λόγω οδηγίας, το οποίο φέρει τον τίτλο «Λήψη μέτρων εξυγίανσης – εφαρμοστέο δίκαιο», ορίζει τα εξής:

«1. Οι διοικητικές ή δικαστικές αρχές του κράτους μέλους καταγωγής είναι οι μόνες αρμόδιες να αποφασίζουν για την εφαρμογή ενός ή περισσότερων μέτρων εξυγίανσης σε πιστωτικό ίδρυμα, συμπεριλαμβανομένων των υποκαταστημάτων των εγκατεστημένων σε άλλα κράτη μέλη.

2. Τα μέτρα εξυγίανσης διέπονται από τους νόμους, κανονισμούς και διαδικασίες που ισχύουν στο κράτος μέλος καταγωγής, εκτός αν άλλως ορίζει η παρούσα οδηγία.

Τα μέτρα εξυγίανσης παράγουν όλα τα αποτελέσματά τους σύμφωνα με το δίκαιο του εν λόγω κράτους μέλους σε ολόκληρη την [Ευρωπαϊκή Ένωση], χωρίς άλλες διατυπώσεις, καθώς και έναντι τρίτων στα άλλα κράτη μέλη, και αν ακόμη οι ισχύουσες διατάξεις του κράτους μέλους υποδοχής δεν προβλέπουν τέτοια μέτρα ή εξαρτούν την εφαρμογή τους από προϋποθέσεις οι οποίες δεν πληρούνται.

Τα μέτρα εξυγίανσης παράγουν τα αποτελέσματά τους σε ολόκληρη την [Ένωση] μόλις παράγουν τα αποτελέσματά τους στο κράτος μέλος όπου έχουν ληφθεί.»

10. Το άρθρο 6 της οδηγίας 2001/24, το οποίο φέρει τον τίτλο «Δημοσίευση», έχει ως εξής:

«1. Εφόσον η θέση σε εφαρμογή μέτρων εξυγίανσης που αποφασίσθηκαν σύμφωνα με το άρθρο 3 παράγραφοι 1 και 2 ενδέχεται να θίξει τα δικαιώματα τρίτων σε κράτος μέλος υποδοχής, και αν η απόφαση η οποία διατάσσει το μέτρο υπόκειται σε [μέσο έννομης προστασίας] στο κράτος μέλος καταγωγής, οι διοικητικές ή δικαστικές αρχές του κράτους μέλους καταγωγής, ο διαχειριστής ή κάθε πρόσωπο αρμόδιο για το σκοπό αυτό στο κράτος μέλος καταγωγής, οφείλουν να δημοσιεύουν απόσπασμα της απόφασής τους στην *Επίσημη Εφημερίδα [της Ευρωπαϊκής Ένωσης*[6]*]* και σε δύο εφημερίδες που κυκλοφορούν σε όλη την επικράτεια κάθε κράτους μέλους υποδοχής, ώστε να είναι εφικτή η έγκαιρη άσκηση του [μέσου έννομης προστασίας].

2. Το προβλεπόμενο στην παράγραφο 1 απόσπασμα της απόφασης αποστέλλεται, το συντομότερο δυνατόν και με τον πλέον ενδεδειγμένο τρόπο, στο Γραφείο των Επίσημων Εκδόσεων [της Ευρωπαϊκής Ένωσης] και στις δύο εφημερίδες που κυκλοφορούν σε όλη την επικράτεια κάθε κράτους μέλους υποδοχής.

[5] Οδηγία του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 20ής Μαρτίου 2000, σχετικά με την ανάληψη και την άσκηση δραστηριότητας πιστωτικών ιδρυμάτων (ΕΕ 2000, L 126, σ. 1).

[6] Στο εξής: Επίσημη Εφημερίδα.

[…]

4. Το δημοσιευόμενο απόσπασμα αποφάσεως πρέπει να αναφέρει, στην επίσημη γλώσσα ή στις επίσημες γλώσσες των οικείων κρατών μελών, ιδίως το αντικείμενο και τη νομική βάση της ληφθείσας απόφασης, την προθεσμία ασκήσεως [μέσων έννομης προστασίας], και δη μία ευκόλως κατανοητή ένδειξη της ημερομηνίας λήξεως των προθεσμιών αυτών, καθώς και την ακριβή διεύθυνση των διοικητικών ή δικαστικών αρχών που είναι αρμόδιες να αποφανθούν επί του [μέσου έννομης προστασίας].

5. Τα μέτρα εξυγίανσης εφαρμόζονται ανεξάρτητα από τα μέτρα που προβλέπουν οι παράγραφοι 1 έως 3, και παράγουν πλήρη αποτελέσματα έναντι των πιστωτών, εκτός αν οι διοικητικές ή δικαστικές αρχές του κράτους μέλους καταγωγής ή το σχετικό με τα μέτρα αυτά δίκαιο του εν λόγω κράτους ορίζουν άλλως.»

11. Το άρθρο 7 της οδηγίας αυτής, το οποίο φέρει τον τίτλο «Καθήκον ενημέρωσης των γνωστών πιστωτών και δικαίωμα αναγγελίας απαιτήσεων», προβλέπει στην παράγραφο 1 τα εξής:

«Εάν το δίκαιο του κράτους μέλους καταγωγής επιβάλλει την αναγγελία απαιτήσεως για την αναγνώρισή της ή προβλέπει την υποχρεωτική κοινοποίηση του μέτρου στους πιστωτές που έχουν σε αυτό το κράτος την κατοικία, τη συνήθη διαμονή ή την καταστατική έδρα τους, οι διοικητικές ή δικαστικές αρχές του κράτους μέλους καταγωγής ή ο διαχειριστής ενημερώνουν επίσης και όσους γνωστούς πιστωτές έχουν την κατοικία, τη συνήθη διαμονή ή την καταστατική έδρα τους στα άλλα κράτη μέλη, σύμφωνα με τις διαδικασίες του άρθρου 14 και του άρθρου 17 παράγραφος 1.»

12. Κατά το άρθρο 23, παράγραφος 1, της εν λόγω οδηγίας, η θέση σε εφαρμογή μέτρων εξυγίανσης δεν θίγει το δικαίωμα πιστωτή να ζητήσει τον συμψηφισμό της απαίτησής του με την απαίτηση του πιστωτικού ιδρύματος, εφόσον ο συμψηφισμός αυτός επιτρέπεται από το εφαρμοστέο στην απαίτηση του πιστωτικού ιδρύματος δίκαιο.

13. Το άρθρο 32 της ίδιας οδηγίας, το οποίο φέρει τον τίτλο «Εκκρεμοδικία», ορίζει τα εξής:

«Τα αποτελέσματα των μέτρων εξυγίανσης ή της διαδικασίας εκκαθάρισης επί εκκρεμούς δίκης με αντικείμενο πράγμα ή δικαίωμα των οποίων απεκδύθη το πιστωτικό ίδρυμα διέπονται αποκλειστικά από το δίκαιο του κράτους μέλους, στο οποίο υφίσταται η εκκρεμοδικία.»

3. Η οδηγία 2014/59/ΕΕ

14. Το άρθρο 83 της οδηγίας 2014/59/ΕΕ[7], το οποίο φέρει τον τίτλο «Διαδικαστικές υποχρεώσεις των αρχών εξυγίανσης», ορίζει στις παραγράφους 4 και 5 τα εξής:

«4. Η αρχή εξυγίανσης δημοσιεύει ή μεριμνά για τη δημοσίευση αντιγράφου της διάταξης ή της πράξης δυνάμει της οποίας αναλαμβάνεται η δράση εξυγίανσης είτε ειδοποίησης όπου συνοψίζονται τα αποτελέσματα της δράσης εξυγίανσης, και ιδίως τα αποτελέσματα για τους μικροεπενδυτές και, κατά περίπτωση, τους όρους και το χρονικό διάστημα της αναστολής ή του περιορισμού που αναφέρονται στα άρθρα 69, 70 και 71, στα ακόλουθα μέσα:

α) στον επίσημο ιστότοπό της·

β) στον ιστότοπο της αρμόδιας αρχής, εάν πρόκειται για αρχή διαφορετική από την αρχή εξυγίανσης, και στον ιστότοπο της [Ευρωπαϊκής Αρχής Τραπεζών (ΕΑΤ)]·

γ) στον ιστότοπο του ιδρύματος υπό εξυγίανση·

δ) σε περίπτωση που οι μετοχές ή άλλα μέσα ιδιοκτησίας ή χρεωστικά μέσα του ιδρύματος υπό εξυγίανση έχουν εισαχθεί προς διαπραγμάτευση σε ρυθμιζόμενη αγορά, στα μέσα που χρησιμοποιούνται για τη δημοσιοποίηση των ρυθμιζόμενων πληροφοριών που αφορούν το ίδρυμα υπό εξυγίανση, σύμφωνα με το άρθρο 21 παράγραφος 1 της οδηγίας 2004/109/ΕΚ [8].

5. Εάν οι μετοχές, τα μέσα ιδιοκτησίας ή τα χρεωστικά μέσα δεν έχουν εισαχθεί προς διαπραγμάτευση σε ρυθμιζόμενη αγορά, η αρχή εξυγίανσης μεριμνά ώστε, τα έγγραφα που τεκμηριώνουν τις πράξεις που αναφέρονται στην παράγραφο 4, να αποστέλλονται στους μετόχους και πιστωτές του ιδρύματος υπό εξυγίανση, τους οποίους γνωρίζει μέσω του μητρώου ή των βάσεων δεδομένων του ιδρύματος υπό εξυγίανση που τίθενται στη διάθεση της αρχής εξυγίανσης.»

15. Το άρθρο 117 της οδηγίας αυτής, το οποίο φέρει τον τίτλο «Τροποποιήσεις της οδηγίας [2001/24]», προβλέπει, στο σημείο 1, την προσθήκη, στο άρθρο 1 της οδηγίας αυτής, παραγράφου 5, κατά την οποία «[τ]α άρθρα 4 και 7 της παρούσας οδηγίας δεν εφαρμόζονται όταν τυγχάνει εφαρμογής το άρθρο 83 της οδηγίας [2014/59]».

16. Δυνάμει του άρθρου 130, παράγραφος 1, της οδηγίας 2014/59, ως προθεσμία για τη μεταφορά της στο εσωτερικό δίκαιο καθορίσθηκε η 31η Δεκεμβρίου 2014.

17. Σύμφωνα με το άρθρο 131 της εν λόγω οδηγίας, η οδηγία αυτή άρχισε να ισχύει την εικοστή ημέρα από τη δημοσίευσή της στην Επίσημη Εφημερίδα, ήτοι στις 2 Ιουλίου 2014.

[7] Οδηγία του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 15ης Μαΐου 2014, για τη θέσπιση πλαισίου για την ανάκαμψη και την εξυγίανση πιστωτικών ιδρυμάτων και επιχειρήσεων επενδύσεων και για την τροποποίηση της οδηγίας 82/891/ΕΟΚ του Συμβουλίου, και των οδηγιών 2001/24/ΕΚ, 2002/47/ΕΚ, 2004/25/ΕΚ, 2005/56/ΕΚ, 2007/36/ΕΚ, 2011/35/ΕΕ, 2012/30/ΕΕ και 2013/36/ΕΕ, καθώς και των κανονισμών του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου (ΕΕ) αριθ. 1093/2010 και (ΕΕ) αριθ. 648/2012 (ΕΕ 2014, L 173, σ. 190).

[8] Οδηγία του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 15ης Δεκεμβρίου 2004, για την εναρμόνιση των προϋποθέσεων διαφάνειας αναφορικά με την πληροφόρηση σχετικά με εκδότες των οποίων οι κινητές αξίες έχουν εισαχθεί προς διαπραγμάτευση σε ρυθμιζόμενη αγορά και για την τροποποίηση της οδηγίας 2001/34/ΕΚ (ΕΕ 2004, L 390, σ. 38).

Β. Το ισπανικό δίκαιο

18. Το άρθρο 19, παράγραφος 1, του Ley 6/2005 sobre saneamiento y liquidación de las entidades de crédito (νόμου 6/2005 περί εξυγίανσης και εκκαθάρισης των πιστωτικών ιδρυμάτων)[9], της 22ας Απριλίου 2005, ο οποίος μετέφερε την οδηγία 2001/24 στην ισπανική έννομη τάξη, προβλέπει τα εξής:

«Όταν, έναντι πιστωτικού ιδρύματος με άδεια λειτουργίας σε κράτος μέλος […], το οποίο διαθέτει τουλάχιστον ένα υποκατάστημα ή παρέχει υπηρεσίες στην Ισπανία, λαμβάνεται μέτρο εξυγιάνσεως ή κινείται διαδικασία εκκαθαρίσεως, το εν λόγω μέτρο ή η εν λόγω διαδικασία παράγει, χωρίς άλλες διατυπώσεις, όλα τα αποτελέσματά του/της στην Ισπανία αμέσως μόλις η σχετική απόφαση αρχίσει να παράγει αποτελέσματα στο κράτος μέλος στο οποίο ελήφθη το μέτρο ή κινήθηκε η διαδικασία.»

Γ. Το πορτογαλικό δίκαιο

19. Τα άρθρα 145-C επ. του Regime Geral das Instituições de Crédito e Sociedas Financeiras (γενικού καθεστώτος των πιστωτικών ιδρυμάτων και των χρηματοοικονομικών εταιριών), τα οποία εισήχθησαν με την Decreto-Lei nº 31-A/2012 (πράξη νομοθετικού περιεχομένου 31-A/2012)[10], της 10ης Φεβρουαρίου 2012, διέπουν τα μέτρα εξυγίανσης των πιστωτικών ιδρυμάτων και των χρηματοοικονομικών εταιριών.

III. Τα πραγματικά περιστατικά των διαφορών των κύριων δικών και τα προδικαστικά ερωτήματα

Α. Η υπόθεση C-498/22

20. Στις 11 Δεκεμβρίου 2006 ο C.F.O. συνήψε, ως καταναλωτής, σύμβαση ενυπόθηκου δανείου με την BES Ισπανίας, η οποία περιείχε ρήτρα ελάχιστου επιτοκίου ή ρήτρα «κατώτατου επιτοκίου» 2 %.

21. Με απόφαση της 9ης Μαΐου 2013, το Tribunal Supremo (Ανώτατο Δικαστήριο, Ισπανία) έκρινε ότι τέτοιες ρήτρες «κατώτατου επιτοκίου» ήταν καταχρηστικές λόγω έλλειψης διαφάνειας. Κατόπιν αιτήματος του C.F.O. προς την BES Ισπανίας, με το οποίο την καλούσε να μην εφαρμόζει πλέον τη ρήτρα «κατώτατου επιτοκίου» που περιλαμβανόταν στη σύμβαση ενυπόθηκου δανείου, η BES Ισπανίας έπαυσε να εφαρμόζει τη ρήτρα αυτή από τον Ιούνιο του 2013.

22. Κατ’ εφαρμογήν του γενικού καθεστώτος των πιστωτικών ιδρυμάτων και των χρηματοοικονομικών εταιριών, και στο πλαίσιο σοβαρών χρηματοπιστωτικών προβλημάτων που αντιμετώπιζε η BES, το διοικητικό συμβούλιο της Τράπεζας της Πορτογαλίας, με απόφαση της 3ης Αυγούστου 2014, η οποία τροποποιήθηκε με απόφαση της 11ης Αυγούστου 2014 (στο εξής: απόφαση του Αυγούστου 2014), έλαβε τα καλούμενα μέτρα «εξυγίανσης» του εν λόγω πιστωτικού ιδρύματος.

[9] BOE αριθ. 97, της 23ης Απριλίου 2005, σ. 13912.

[10] *Diário da República*, Συμπλήρωμα 1, 1η σειρά, αριθ. 30, της 10ης Φεβρουαρίου 2012.

23. Με την απόφαση αυτή, η Τράπεζα της Πορτογαλίας αποφάσισε να συστήσει μεταβατική τράπεζα, τη Novo Banco, στην οποία μεταβιβάστηκαν τα στοιχεία του ενεργητικού, τα στοιχεία του παθητικού και τα λοιπά μη περιουσιακά στοιχεία της BES που περιγράφονται στο παράρτημα 2 της εν λόγω απόφασης.

24. Στα στοιχεία του παθητικού τα οποία αποκλείονταν από τη μεταβίβαση στη Novo Banco περιλαμβανόταν, μεταξύ άλλων, «κάθε υποχρέωση και ενδεχόμενη υποχρέωση και ειδικότερα εκείνες που αποτελούν προϊόν απάτης ή παράβασης κανονιστικών, ποινικών ή διοικητικών διατάξεων ή αποφάσεων».

25. Κατόπιν της εν λόγω μεταβίβασης, η Novo Banco Ισπανίας κατέστη ενυπόθηκος δανειστής του δανείου, το οποίο συνήφθη στις 11 Δεκεμβρίου 2006, και άρχισε να εισπράττει από τον C.F.O τις μηνιαίες δόσεις αποπληρωμής του δανείου.

26. Στις 3 Οκτωβρίου 2014 η Banco de España (Τράπεζα της Ισπανίας) δημοσίευσε ανακοίνωση στην *Boletín Oficial del Estado* στην οποία ανέφερε ότι, με την απόφαση του Αυγούστου 2014, η Τράπεζα της Πορτογαλίας είχε εφαρμόσει στην BES μέτρο εξυγίανσης συνιστάμενο στη μερική μεταβίβαση των δραστηριοτήτων της στη μεταβατική τράπεζα Novo Banco, η οποία συνέχιζε χωρίς διακοπή τις συνήθεις δραστηριότητες της BES, οπότε το εν λόγω μέτρο λογιζόταν ως μέτρο εξυγίανσης, κατά την έννοια του άρθρου 2 της οδηγίας 2001/24.

27. Στις 29 Δεκεμβρίου 2015 η Τράπεζα της Πορτογαλίας εξέδωσε δύο αποφάσεις για την τροποποίηση και την αποσαφήνιση του παραρτήματος 2 της απόφασης του Αυγούστου 2014 (στο εξής: αποφάσεις της 29ης Δεκεμβρίου 2015), οι οποίες διευκρίνιζαν, μεταξύ άλλων, ότι από την ημερομηνία αυτή και εφεξής, «οι απαιτήσεις και οι αποζημιώσεις που συνδέονται με την ενδεχόμενη ακύρωση συγκεκριμένων ρητρών συμβάσεων δανείων στις οποίες η BES ήταν δανειστής» δεν λογίζονται ως μεταβιβασθείσες στη Novo Banco.

28. Τον Ιανουάριο του 2017 ο C.F.O. ζήτησε από τη Novo Banco Ισπανίας την επιστροφή των ποσών που είχε εισπράξει η BES Ισπανίας κατ' εφαρμογήν της ρήτρας «κατώτατου επιτοκίου» του ενυπόθηκου δανείου του.

29. Με έγγραφο της 21ης Μαρτίου 2017, η Novo Banco απέρριψε το αίτημα αυτό για τον λόγο ότι η τράπεζα είχε ενεργήσει με πλήρη διαφάνεια όσον αφορά τις πληροφορίες σχετικά με την εν λόγω ρήτρα «κατώτατου επιτοκίου», η οποία είχε υπογραφεί στις 24 Νοεμβρίου 2006, ήτοι πριν από την υπογραφή της συμβολαιογραφικής πράξης ενυπόθηκου δανείου.

30. Στις 4 Μαΐου 2017 ο C.F.O. άσκησε αγωγή κατά της Novo Banco Ισπανίας με αίτημα να αναγνωριστεί η ακυρότητα, λόγω καταχρηστικότητας, της ρήτρας «κατώτατου επιτοκίου» η οποία περιλαμβανόταν στο ενυπόθηκο δάνειο που είχε συνάψει με την BES Ισπανίας και να υποχρεωθεί η Novo Banco Ισπανίας να του επιστρέψει τα ποσά που ο ίδιος είχε καταβάλει αχρεωστήτως κατ' εφαρμογήν της ρήτρας αυτής.

31. Η Novo Banco Ισπανίας αντιτάχθηκε στην αγωγή, προβάλλοντας ένσταση έλλειψης παθητικής νομιμοποίησης, για τον λόγο ότι η απαίτηση που ενδεχομένως είχε γεννηθεί υπέρ του C.F.O., και η οποία συνίστατο στην επιστροφή των ποσών που είχε εισπράξει η BES Ισπανίας δυνάμει της εφαρμογής της ρήτρας «κατώτατου επιτοκίου», δεν είχε μεταβιβαστεί στη Novo Banco με τα μέτρα εξυγίανσης που έλαβε η Τράπεζα της Πορτογαλίας έναντι της BES.

32. Τόσο το πρωτοβάθμιο δικαστήριο όσο και το δικάζον κατ' έφεση, ήτοι το Audiencia Provincial (εφετείο, Ισπανία), απέρριψαν την ένσταση της Novo Banco Ισπανίας και έκαναν δεκτή την αγωγή του C.F.O.

33. Η Novo Banco Ισπανίας άσκησε αναίρεση ενώπιον του Tribunal supremo (Ανωτάτου Δικαστηρίου), το οποίο δέχθηκε την αίτηση της Τράπεζας της Πορτογαλίας και του Ταμείου Εξυγίανσης να παρέμβουν υπέρ της αναίρεσης.

34. Κατ' αρχάς, το αιτούν δικαστήριο υπενθυμίζει ότι, μολονότι οι αποφάσεις της Τράπεζας της Πορτογαλίας του Αυγούστου 2014 και της 29ης Δεκεμβρίου 2015 λογίζονται ως μέτρα εξυγίανσης, κατά την έννοια της οδηγίας 2001/24[11], και μολονότι είναι δυνατόν να θίξουν τα συμφέροντα τρίτων, εντούτοις, αντιθέτως προς τις απαιτήσεις του άρθρου 6, παράγραφοι 1 έως 4, της οδηγίας αυτής, δεν έλαβε χώρα δημοσίευση των αποφάσεων αυτών. Συναφώς, το αιτούν δικαστήριο επισημαίνει ότι οι πληροφορίες τις οποίες κοινοποίησε η Τράπεζα της Πορτογαλίας στον ιστότοπό της, στην αγγλική και στην πορτογαλική γλώσσα, καθώς και στα ισπανικά μέσα ενημέρωσης, σχετικά με την κρίση που αντιμετώπιζε η BES και τη σύσταση της Novo Banco ήταν πολύ γενικές και δεν παρείχαν στους ενδιαφερόμενους πελάτες τη δυνατότητα να προσδιορίσουν τα στοιχεία του παθητικού τα οποία αποκλείονταν από τη μεταβίβαση της περιουσίας και να αντιληφθούν τον περιορισμό των δικαιωμάτων τους τον οποίο συνεπαγόταν ο αποκλεισμός αυτός. Επιπλέον, το εν λόγω δικαστήριο επισημαίνει ότι ούτε η ανακοίνωση την οποία δημοσίευσε η Τράπεζα της Ισπανίας, και η οποία μνημονεύεται στο σημείο 26 των παρουσών προτάσεων, πληροί τις απαιτούμενες από τη διάταξη αυτή προϋποθέσεις.

35. Αυτή η μη δημοσίευση σύμφωνα με τους όρους που απαιτεί η εν λόγω διάταξη εμπόδισε το σύνολο σχεδόν των πελατών της BES Ισπανίας οι οποίοι κατοικούν στην Ισπανία να ασκήσουν μέσο έννομης προστασίας κατά των αποφάσεων της Τράπεζας της Πορτογαλίας και τους οδήγησε να ασκήσουν μέσα έννομης προστασίας κατά της Novo Banco Ισπανίας, στο πλαίσιο των οποίων διαδικασιών η τελευταία προέβαλε, εντούτοις, έλλειψη παθητικής νομιμοποίησης για τον λόγο ότι με τα μέτρα εξυγίανσης δεν είχε μεταβιβαστεί η υποχρέωση επιστροφής των ποσών που είχαν καταβάλει οι πελάτες αυτοί λόγω της εφαρμογής καταχρηστικής ρήτρας.

36. Το αιτούν δικαστήριο αμφιβάλλει ως προς το κατά πόσον το άρθρο 6, παράγραφος 5, της οδηγίας 2001/24 –κατά το οποίο τα μέτρα εξυγίανσης εφαρμόζονται και παράγουν τα αποτελέσματά τους ανεξάρτητα από τα μέτρα δημοσιοποίησης που προβλέπονται στις παραγράφους 1 έως 3 της διάταξης αυτής– μπορεί να καλύπτει παρατεταμένη μη δημοσίευση, στο κράτος μέλος υποδοχής, των περιορισμών ή της στέρησης των δικαιωμάτων που τα μέτρα αυτά επιβάλλουν στους πελάτες της οικείας οντότητας, καθώς και των μέσων έννομης προστασίας που έχουν στη διάθεσή τους και των λεπτομερειών που διέπουν την άσκησή τους.

37. Ως εκ τούτου, το αιτούν δικαστήριο διερωτάται αν η προβλεπόμενη στο άρθρο 3, παράγραφος 2, της οδηγίας 2001/24 υποχρέωση αναγνώρισης, στο κράτος μέλος υποδοχής, των αποτελεσμάτων των μέτρων εξυγίανσης που έχουν ληφθεί στο κράτος μέλος καταγωγής μπορεί να συνάδει με την αρχή της αποτελεσματικής δικαστικής προστασίας, η οποία κατοχυρώνεται στο άρθρο 47 του Χάρτη, με την απαγόρευση κάθε διάκρισης λόγω ιθαγένειας, η οποία προβλέπεται στο άρθρο 21, παράγραφος 2, του Χάρτη, καθώς και με την αρχή της ασφάλειας δικαίου, όταν τα μέτρα αυτά δεν έχουν δημοσιευθεί κατά τους όρους του άρθρου 6, παράγραφοι 1 έως 4, της οδηγίας αυτής.

[11] Το αιτούν δικαστήριο παραπέμπει στην απόφαση της 29ης Απριλίου 2021, Banco de Portugal κ.λπ. (C-504/19, στο εξής: απόφαση Banco de Portugal κ.λπ., EU:C:2021:335).

38. Δευτερευόντως, το αιτούν δικαστήριο παρατηρεί ότι, με την απάντησή της στην όχληση του C.F.O., η Novo Banco Ισπανίας δεν αμφισβητούσε τη μεταβίβαση της ευθύνης για τα στοιχεία του παθητικού, και ιδίως την υποχρέωση επιστροφής των ποσών που είχε καταβάλει ο C.F.O. στην BES Ισπανίας λόγω της εφαρμογής ρήτρας «κατώτατου επιτοκίου» η οποία, στη συνέχεια, θεωρήθηκε καταχρηστική. Αντιθέτως, η Novo Banco Ισπανίας απάντησε επί της ουσίας, υπογραμμίζοντας ότι η «τράπεζα ενήργησε με πλήρη διαφάνεια», σε χρόνο κατά τον οποίο ελεγχόταν από το Ταμείο Εξυγίανσης, το οποίο ήταν το ίδιο δημόσιος οργανισμός εξαρτώμενος από την Τράπεζα της Πορτογαλίας. Κατά συνέπεια, ο C.F.O. άσκησε αγωγή με πλήρη πεποίθηση ότι η Novo Banco Ισπανίας, ως υποκατάστημα τραπεζικού ιδρύματος ελεγχόμενου από δημόσια αρχή που ενεργεί κατ' εφαρμογήν του δικαίου της Ένωσης, κατείχε σαφώς τη θέση του δανειστή στη σύμβαση ενυπόθηκου δανείου.

39. Ως εκ τούτου, το αιτούν δικαστήριο διερωτάται αν η υποχρέωση αναγνώρισης των αποτελεσμάτων των μέτρων εξυγίανσης, η οποία προβλέπεται στο άρθρο 3, παράγραφος 2, της οδηγίας 2001/24, συνάδει προς το άρθρο 47 του Χάρτη καθώς και προς την αρχή της ασφάλειας δικαίου σε περίπτωση που καταναλωτής, κάτοικος του κράτους μέλους υποδοχής, θα μπορούσε να έχει θεμελιώσει δικαιολογημένη εμπιστοσύνη στη συμπεριφορά της μεταβατικής τράπεζας, η οποία ελέγχεται από δημόσια αρχή του κράτους μέλους καταγωγής.

40. Τρίτον, το αιτούν δικαστήριο διερωτάται ως προς τη νομιμότητα, υπό το πρίσμα του δικαίου της Ένωσης, και ειδικότερα του άρθρου 6, παράγραφος 1, της οδηγίας 93/13, της κατάτμησης της συμβατικής σχέσης η οποία απορρέει από τα επίμαχα στην κύρια δίκη μέτρα εξυγίανσης, ήτοι του γεγονότος ότι ο καταναλωτής εξακολουθεί να δεσμεύεται από τις υποχρεώσεις του έναντι της Novo Banco Ισπανίας, καταβάλλοντας στην τελευταία τις μηνιαίες δόσεις του ενυπόθηκου δανείου που είχε αρχικώς συνάψει με την BES Ισπανίας, ενώ, συγχρόνως, η Novo Banco Ισπανίας απαλλάσσεται από την υποχρέωση επιστροφής των ποσών που εισέπραξε η BES Ισπανίας κατ' εφαρμογήν της ρήτρας «κατώτατου επιτοκίου», όπερ συνεπάγεται ότι ο καταναλωτής δεσμεύεται από την εν λόγω καταχρηστική ρήτρα, αφού δεν θα μπορούσε να ανακτήσει τα ποσά αυτά από την BES, λαμβανομένης υπόψη της κατάστασης αφερεγγυότητας της τελευταίας. Η κατάσταση αυτή θα μπορούσε να συνιστά δυσανάλογη επέμβαση στο δικαίωμα ιδιοκτησίας του εν λόγω καταναλωτή, αντίθετη προς το άρθρο 17 του Χάρτη.

41. Στο πλαίσιο αυτό, το αιτούν δικαστήριο θεωρεί αμφίβολο τα δικαιώματα των καταναλωτών να μην υπερισχύουν της σταθερότητας του χρηματοπιστωτικού συστήματος [12].

42. Υπό τις συνθήκες αυτές, το Tribunal Supremo (Ανώτατο Δικαστήριο) αποφάσισε να αναστείλει την ενώπιόν του διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο τα ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα:

«1) Συνάδει με το θεμελιώδες δικαίωμα αποτελεσματικής δικαστικής προστασίας που κατοχυρώνεται στο άρθρο 47 του [Χάρτη], τη γενική αρχή της ασφάλειας δικαίου και την αρχή της ισότητας και της απαγόρευσης κάθε διάκρισης λόγω ιθαγένειας που κατοχυρώνεται στο άρθρο 21, παράγραφος 2, του Χάρτη ερμηνεία του άρθρου 3, παράγραφος 2, της οδηγίας 2001/24 η οποία συνεπάγεται την αναγνώριση, σε κράτος μέλος

[12] Το αιτούν δικαστήριο παραπέμπει στην απόφαση της 21ης Δεκεμβρίου 2016, Gutiérrez Naranjo κ.λπ. (C-154/15, C-307/15 και C-308/15, στο εξής: απόφαση Gutiérrez Naranjo κ.λπ., EU:C:2016:980), με την οποία το Δικαστήριο έκρινε ότι αντιβαίνει στο άρθρο 6, παράγραφος 1, της οδηγίας 93/13 νομολογία του Tribunal Supremo (Ανωτάτου Δικαστηρίου) η οποία περιόριζε τα περί επιστροφής αποτελέσματα της ακύρωσης ρητρών «κατώτατου επιτοκίου» στις συμβάσεις που συνάπτονται από επαγγελματία με καταναλωτή, προκειμένου να διασφαλιστεί η σταθερότητα του ισπανικού χρηματοπιστωτικού συστήματος, το οποίο αντιμετώπιζε τότε σοβαρή κρίση.

υποδοχής, των αποτελεσμάτων απόφασης της αρμόδιας διοικητικής αρχής του κράτους μέλους καταγωγής η οποία δεν δημοσιεύθηκε σύμφωνα με τις απαιτήσεις του άρθρου 6, παράγραφοι 1 έως 4, της οδηγίας [αυτής];

2) Συνάδει με το θεμελιώδες δικαίωμα αποτελεσματικής δικαστικής προστασίας που κατοχυρώνεται στο άρθρο 47 του Χάρτη και τη γενική αρχή της ασφάλειας δικαίου ερμηνεία του άρθρου 3, παράγραφος 2, της οδηγίας 2001/24 η οποία συνεπάγεται την αναγνώριση, σε κράτος μέλος υποδοχής, των αποτελεσμάτων απόφασης της αρμόδιας διοικητικής αρχής του κράτους μέλους καταγωγής με την οποία ορισμένες υποχρεώσεις και ευθύνες εξαιρέθηκαν από τη μεταβίβαση σε μεταβατική τράπεζα της συνήθους δραστηριότητας και ορισμένων περιουσιακών στοιχείων της τράπεζας στην οποία εφαρμόζονται τα μέτρα εξυγίανσης, όταν η μεταγενέστερη συμπεριφορά της μεταβατικής τράπεζας, που ελέγχεται από δημόσια αρχή που εφαρμόζει το δίκαιο της Ένωσης, δημιούργησε στους πελάτες του κράτους μέλους υποδοχής τη δικαιολογημένη εμπιστοσύνη ότι είχε επίσης αναλάβει το παθητικό που αντιστοιχεί στις ευθύνες και στις υποχρεώσεις που η τράπεζα στην οποία επιβλήθηκε το μέτρο εξυγίανσης υπείχε έναντι των εν λόγω πελατών;

3) Συνάδει με το θεμελιώδες δικαίωμα της ιδιοκτησίας που κατοχυρώνεται στο άρθρο 17 του Χάρτη, την αρχή περί εξασφάλισης υψηλού επιπέδου προστασίας του καταναλωτή η οποία κατοχυρώνεται στο άρθρο 38 του Χάρτη, το άρθρο 6, παράγραφος 1, της [οδηγίας 93/13] και τη γενική αρχή της ασφάλειας δικαίου ερμηνεία του άρθρου 3, παράγραφος 2, της οδηγίας 2001/24 η οποία συνεπάγεται την αναγνώριση, σε κράτος μέλος υποδοχής, των αποτελεσμάτων απόφασης της αρμόδιας διοικητικής αρχής του κράτους μέλους καταγωγής με την οποία μεταβιβάζεται σε μεταβατική τράπεζα η θέση του δανειστή σε σύμβαση ενυπόθηκου δανείου, πλην όμως η μη βιώσιμη τράπεζα διατηρεί την υποχρέωση να επιστρέψει στον δανειολήπτη καταναλωτή τα ποσά που εισέπραξε λόγω της εφαρμογής καταχρηστικής ρήτρας της εν λόγω σύμβασης;»

Β. Η υπόθεση C-499/22

43. Οι J.M.F.T. και M.H.D.S. άνοιξαν λογαριασμό τίτλων και συνήψαν σύμβαση διαχείρισης χαρτοφυλακίων επενδύσεων με την BES Ισπανίας. Στις 3 Οκτωβρίου 2007 συνήψαν μια ιδιάζουσα χρηματοοικονομική σύμβαση (στο εξής: CFA) με την BES Ισπανίας, η οποία έληξε στις 11 Οκτωβρίου 2014, ημερομηνία κατά την οποία καταγγέλθηκε και εκκαθαρίστηκε από τη Novo Banco, η οποία είχε εν τω μεταξύ διαδεχθεί την BES. Συνήψαν επίσης με την BES Ισπανίας, στις 28 Απριλίου 2008, σύμβαση δομημένου χρηματοοικονομικού προϊόντος, η οποία έληξε στις 28 Απριλίου 2013 και εκκαθαρίστηκε με ζημία από την BES Ισπανίας.

44. Τον Αύγουστο του 2014 ο J.M.F.T. έλαβε πλείονες ανακοινώσεις εκ μέρους της Novo Banco στις οποίες αναγραφόταν ότι, κατόπιν των αποφάσεων που είχε λάβει η Τράπεζα της Πορτογαλίας έναντι της BES, οι τραπεζικές σχέσεις συνεχίζονταν μεταξύ των πελατών της BES Ισπανίας και της νέας οντότητας Novo Banco Ισπανίας, και παρεχόταν αναλυτική κατάσταση σχετικά με το προϊόν το οποίο αφορούσε η CFA.

45. Στις 17 Απριλίου 2017, οι J.M.F.T. και M.H.D.S. άσκησαν αγωγή κατά της Novo Banco με αίτημα την ακύρωση των δύο χρηματοπιστωτικών συμβάσεων λόγω ελαττώματος της βούλησης, και δη λόγω της ελαττωματικής πληροφόρησης που τους παρέσχε η BES, καθώς και την αμοιβαία επιστροφή των ποσών που εισπράχθηκαν από κάθε μέρος, πλέον τόκων από την ημερομηνία κάθε

πληρωμής, και, επικουρικώς, την αποκατάσταση των ζημιών που υπέστησαν λόγω της απόκτησης των δύο χρηματοοικονομικών προϊόντων, πλέον τόκων υπολογιζόμενων με το νόμιμο επιτόκιο από την επίδοση της αγωγής.

46. Η Novo Banco Ισπανίας αντιτάχθηκε στην αγωγή, προβάλλοντας ένσταση έλλειψης παθητικής νομιμοποίησης, για τον λόγο ότι η απαίτηση που ενδεχομένως είχε γεννηθεί υπέρ των J.M.F.T. και M.H.D.S., και η οποία συνίστατο στην επιστροφή των ποσών που είχαν καταβάλει οι τελευταίοι για τα χρηματοπιστωτικά προϊόντα λόγω της πιθανής ακυρότητας των συμβάσεων, ή στην αποκατάσταση των ζημιών που υπέστησαν λόγω του ότι οι πελάτες αυτοί δεν είχαν ενημερωθεί για τους κινδύνους των επίμαχων χρηματοπιστωτικών μέσων, δεν είχε μεταβιβαστεί στη Novo Banco με τα μέτρα εξυγίανσης που είχε λάβει η Τράπεζα της Πορτογαλίας έναντι της BES.

47. Η αγωγή έγινε δεκτή πρωτοδίκως.

48. Κατόπιν έφεσης που άσκησε η Novo Banco Ισπανίας, το Audiencia Provincial (εφετείο) έκανε δεκτή την έφεση κατά το μέρος που αφορά τη συναφθείσα στις 28 Απριλίου 2008 σύμβαση, με το σκεπτικό ότι η σύμβαση αυτή είχε εκκαθαριστεί από την BES Ισπανίας στις 28 Απριλίου 2013, ήτοι πριν από τη σύσταση της Novo Banco στο πλαίσιο των μέτρων εξυγίανσης της BES. Επρόκειτο, επομένως, για πράξη η οποία είχε εξαντλήσει τα αποτελέσματά της πριν από τα μέτρα αυτά, ούτως ώστε δεν είχε μεταβιβαστεί στη Novo Banco καμία υποχρέωση ή δέσμευση απορρέουσα από τη σύμβαση αυτή.

49. Αντιθέτως, το Audiencia Provincial (εφετείο) απέρριψε την έφεση κατά το μέρος που αφορά την CFA, τη διαχείριση και εκκαθάριση της οποίας είχε αναλάβει, τον Οκτώβριο του 2014, η Novo Banco. Το εν λόγω δικαστήριο επισήμανε, επίσης, ότι η απόφαση του Αυγούστου 2014 δεν απέκλειε από τη μεταβίβαση δομημένα προϊόντα, όπως είναι η CFA, αλλά τα χρεωστικά μέσα που είχαν εκδοθεί από τα ιδρύματα της BES. Προσέθεσε ότι οι διευκρινίσεις τις οποίες παρείχε η Τράπεζα της Πορτογαλίας με τις μεταγενέστερες αποφάσεις της δεν ασκούσαν επιρροή, δεδομένου ότι η σύμβαση είχε λήξει και εκκαθαριστεί σε προγενέστερο χρόνο.

50. Επιληφθέν αιτήσεων αναιρέσεων κατά της εν λόγω απόφασης που άσκησαν οι J.M.F.T. και M.H.D.S., αφενός, και η Novo Banco Ισπανίας, υποστηριζόμενη από την Τράπεζα της Πορτογαλίας και το Ταμείο Εξυγίανσης, αφετέρου, το Tribunal Supremo (Ανώτατο Δικαστήριο) δικαιολογεί την αίτησή του προδικαστικής αποφάσεως με τον ίδιο τρόπο όπως και για την υπόθεση C-498/22 [13].

51. Υπό τις συνθήκες αυτές, το Tribunal Supremo (Ανώτατο Δικαστήριο) αποφάσισε να αναστείλει την ενώπιόν του διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο τα ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα:

«1) Συνάδει με το θεμελιώδες δικαίωμα αποτελεσματικής δικαστικής προστασίας που κατοχυρώνεται στο άρθρο 47 του [Χάρτη], τη γενική αρχή της ασφάλειας δικαίου και την αρχή της ισότητας και της απαγόρευσης κάθε διάκρισης λόγω ιθαγένειας που κατοχυρώνεται στο άρθρο 21, παράγραφος 2, του Χάρτη ερμηνεία του άρθρου 3, παράγραφος 2, της οδηγίας 2001/24 η οποία συνεπάγεται την αναγνώριση, σε κράτος μέλος

[13] Βλ. σημεία 34 έως 40 των παρουσών προτάσεων.

υποδοχής, των αποτελεσμάτων απόφασης της αρμόδιας διοικητικής αρχής του κράτους μέλους καταγωγής η οποία δεν δημοσιεύθηκε σύμφωνα με τις απαιτήσεις του άρθρου 6, παράγραφοι 1 έως 4, της οδηγίας [αυτής];

2) Συνάδει με το θεμελιώδες δικαίωμα αποτελεσματικής δικαστικής προστασίας που κατοχυρώνεται στο άρθρο 47 του Χάρτη και τη γενική αρχή της ασφάλειας δικαίου ερμηνεία του άρθρου 3, παράγραφος 2, της οδηγίας 2001/24 η οποία συνεπάγεται την αναγνώριση, σε κράτος μέλος υποδοχής, των αποτελεσμάτων απόφασης της αρμόδιας διοικητικής αρχής του κράτους μέλους καταγωγής με την οποία ορισμένες υποχρεώσεις και ευθύνες εξαιρέθηκαν από τη μεταβίβαση σε μεταβατική τράπεζα της συνήθους δραστηριότητας και ορισμένων περιουσιακών στοιχείων της τράπεζας στην οποία εφαρμόζονται τα μέτρα εξυγίανσης, όταν η μεταγενέστερη συμπεριφορά της μεταβατικής τράπεζας, που ελέγχεται από δημόσια αρχή που εφαρμόζει το δίκαιο της Ένωσης, δημιούργησε στους πελάτες του κράτους μέλους υποδοχής τη δικαιολογημένη εμπιστοσύνη ότι είχε επίσης αναλάβει το παθητικό που αντιστοιχεί στις ευθύνες και στις υποχρεώσεις που η τράπεζα στην οποία επιβλήθηκε το μέτρο εξυγίανσης υπείχε έναντι των εν λόγω πελατών;

3) Συνάδει με το θεμελιώδες δικαίωμα της ιδιοκτησίας που κατοχυρώνεται στο άρθρο 17 του Χάρτη, την αρχή περί εξασφάλισης υψηλού επιπέδου προστασίας του καταναλωτή η οποία κατοχυρώνεται στο άρθρο 38 του Χάρτη και τη γενική αρχή της ασφάλειας δικαίου ερμηνεία του άρθρου 3, παράγραφος 2, της οδηγίας 2001/24 η οποία συνεπάγεται την αναγνώριση, σε κράτος μέλος υποδοχής, των αποτελεσμάτων απόφασης της αρμόδιας διοικητικής αρχής του κράτους μέλους καταγωγής με την οποία μεταβιβάζεται σε μεταβατική τράπεζα η θέση του δανειστή στο πλαίσιο των συμβατικών σχέσεων που είχαν συναφθεί [με] την τράπεζα στην οποία επιβλήθηκαν τα μέτρα εξυγίανσης, πλην όμως η μη βιώσιμη τράπεζα διατηρεί την υποχρέωση να επιστρέψει στον πελάτη τα ποσά που αυτός κατέβαλε στο πλαίσιο των συμβάσεων που ακυρώθηκαν λόγω ελαττώματος της βούλησης οφειλόμενου στην ελλιπή πληροφόρηση που παρέσχε η τράπεζα;»

Γ. Η υπόθεση C-500/22

52. Στις 17 Νοεμβρίου 2014 η εταιρία Proyectos, Obras y Servicios de Badajoz SL (στο εξής: POSB) αγόρασε, στη δευτερογενή αγορά, ομόλογο με προτεραιότητα εξόφλησης «Senior Bond NB 6,875 % maturity July 2016», το οποίο έληγε στις 15 Ιουλίου 2016.

53. Το ομόλογο αυτό είχε εκδοθεί από την BES, αλλά, κατά τον χρόνο της αγοράς του από την POSB, μέσω επιχείρησης επενδύσεων, το εν λόγω χρεωστικό μέσο μη μειωμένης εξασφάλισης αποτελούσε μέρος των περιουσιακών στοιχείων της Novo Banco, στην οποία είχε μεταβιβαστεί δυνάμει της απόφασης του Αυγούστου 2014.

54. Τον Ιούλιο του 2015 η Novo Banco κατέβαλε στην POSB ποσό για τις αποδόσεις των ομολόγων που αντιστοιχούσε στο έτος 2014-2015.

55. Όταν το ομόλογο έληξε στις 15 Ιουλίου 2016, η Novo Banco ούτε εξόφλησε την απόδοση των ομολόγων για το έτος 2015-2016 ούτε επέστρεψε την ονομαστική αξία του ομολόγου αυτού στην POSB.

56. Απαντώντας στην όχληση της τελευταίας, η Novo Banco επισήμανε ότι η άρνηση πληρωμής στηριζόταν στις αποφάσεις της 29ης Δεκεμβρίου 2015, με τις οποίες το παθητικό που συνδεόταν με το ομόλογο αυτό της Novo Banco είχε «αναμεταβιβαστεί» στην BES. Συγκεκριμένα, οι

αποφάσεις αυτές προέβλεπαν, μεταξύ άλλων, την «αναμεταβίβαση» ομολόγων μη μειωμένης εξασφάλισης της Novo Banco στην BES, συμπεριλαμβανομένων των δικαιωμάτων και των υποχρεώσεων που απέρρεαν, μεταξύ άλλων, από τα «Senior Bond NB 6,875 % maturity July 2016».

57. Στις 25 Ιουνίου 2017 η POSB άσκησε αγωγή κατά της Novo Banco με αίτημα την καταβολή της απόδοσης του ομολόγου που αντιστοιχούσε στο έτος 2015-2016 και την επιστροφή του ποσού που αντιστοιχούσε στην ονομαστική αξία του ομολόγου.

58. Η Novo Banco αντιτάχθηκε στην αγωγή προβάλλοντας ένσταση έλλειψης παθητικής νομιμοποίησης για τον λόγο ότι το παθητικό που συνδεόταν με το ομόλογο αυτό είχε «αναμεταβιβαστεί» στην BES.

59. Τόσο το πρωτοβάθμιο δικαστήριο όσο και το δικάζον κατ' έφεση, ήτοι το Audiencia Provincial (εφετείο), απέρριψαν την ένσταση που προέβαλε η Novo Banco και έκαναν δεκτή την αγωγή.

60. Επιληφθέν αιτήσεως αναιρέσεως ασκηθείσας από τη Novo Banco Ισπανίας, υποστηριζόμενη από την Τράπεζα της Πορτογαλίας και το Ταμείο Εξυγίανσης, το Tribunal Supremo (Ανώτατο Δικαστήριο) επισημαίνει, μεταξύ άλλων, ότι η κατοχή χρεωστικού τίτλου μη μειωμένης εξασφάλισης παρέχει στην POSB την προστασία του θεμελιώδους δικαιώματος της ιδιοκτησίας, το οποίο κατοχυρώνεται στο άρθρο 17 του Χάρτη. Η «αναμεταβίβαση» στην BES των υποχρεώσεων και των ευθυνών που συνδέονται με αυτόν τον χρεωστικό τίτλο συνεπάγεται, στην πράξη, αποστέρηση του δικαιώματός της ιδιοκτησίας, δεδομένου ότι η BES πτώχευσε και στερείται του ενεργητικού της. Η αποστέρηση αυτή, χωρίς καταβολή δίκαιης και έγκαιρης αποζημίωσης, μπορεί επίσης να συνιστά παραβίαση της αρχής της ασφάλειας δικαίου [14].

61. Υπό τις συνθήκες αυτές, το Tribunal Supremo (Ανώτατο Δικαστήριο) αποφάσισε να αναστείλει την ενώπιόν του διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο τα ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα:

«1) Συνάδει με το θεμελιώδες δικαίωμα αποτελεσματικής δικαστικής προστασίας που κατοχυρώνεται στο άρθρο 47 του [Χάρτη], τη γενική αρχή της ασφάλειας δικαίου και την αρχή της ισότητας και της απαγόρευσης κάθε διάκρισης λόγω ιθαγένειας που κατοχυρώνεται στο άρθρο 21, παράγραφος 2, του Χάρτη ερμηνεία του άρθρου 3, παράγραφος 2, της οδηγίας 2001/24 η οποία συνεπάγεται την αναγνώριση, σε κράτος μέλος υποδοχής, των αποτελεσμάτων απόφασης της αρμόδιας διοικητικής αρχής του κράτους μέλους καταγωγής η οποία δεν δημοσιεύθηκε σύμφωνα με τις απαιτήσεις του άρθρου 6, παράγραφοι 1 έως 4, της οδηγίας [αυτής];

2) Συνάδει με το θεμελιώδες δικαίωμα της ιδιοκτησίας που κατοχυρώνεται στο άρθρο 17 του Χάρτη και τη γενική αρχή της ασφάλειας δικαίου ερμηνεία του άρθρου 3, παράγραφος 2, της οδηγίας 2001/24 η οποία συνεπάγεται την αναγνώριση, σε κράτος μέλος υποδοχής, των αποτελεσμάτων απόφασης της αρμόδιας διοικητικής αρχής του κράτους μέλους καταγωγής με την οποία αναμεταβιβάστηκαν στη μη βιώσιμη τράπεζα στην οποία επιβλήθηκαν τα μέτρα εξυγίανσης οι υποχρεώσεις και οι ευθύνες που απορρέουν από ομόλογο μη μειωμένης εξασφάλισης το οποίο αγόρασε τρίτος, ενώ οι εν λόγω υποχρεώσεις και ευθύνες περιλαμβάνονταν στην περιουσία της μεταβατικής τράπεζας;»

[14] Βλ. σημεία 34 έως 37 των παρουσών προτάσεων για την αιτιολόγηση του πρώτου προδικαστικού ερωτήματος.

62. Με απόφαση του Προέδρου του Δικαστηρίου της 29ης Σεπτεμβρίου 2022, αποφασίστηκε η συνεκδίκαση των υποθέσεων C-498/22, C-499/22 και C-500/22 προς διευκόλυνση της έγγραφης και της προφορικής διαδικασίας και προς έκδοση κοινής απόφασης.

63. Ο C.F.O., οι J.M.F.T. και M.H.D.S., η Novo Banco Ισπανίας, η Τράπεζα της Πορτογαλίας, η Ισπανική και η Πορτογαλική Κυβέρνηση, καθώς και η Ευρωπαϊκή Επιτροπή υπέβαλαν γραπτές παρατηρήσεις.

64. Ο C.F.O., η POSB, η Novo Banco Ισπανίας, η Τράπεζα της Πορτογαλίας, η Ισπανική και η Πορτογαλική Κυβέρνηση, καθώς και το Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, η Επιτροπή και το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο παρέστησαν στην επ' ακροατηρίου συζήτηση της 26ης Οκτωβρίου 2023, κατά την οποία απάντησαν στις ερωτήσεις που έθεσε το Δικαστήριο για προφορική απάντηση.

IV. Ανάλυση

A. Επί των πρώτων προδικαστικών ερωτημάτων στις υποθέσεις C-498/22, C-499/22 και C-500/22

65. Σε καθεμία από τις τρεις υποθέσεις, το αιτούν δικαστήριο ζητεί από το Δικαστήριο να διευκρινίσει αν συνάδει με το θεμελιώδες δικαίωμα αποτελεσματικής δικαστικής προστασίας που κατοχυρώνεται στο άρθρο 47 του Χάρτη, με τη γενική αρχή της ασφάλειας δικαίου, καθώς και με την αρχή της ισότητας και της απαγόρευσης κάθε διάκρισης λόγω ιθαγένειας που προβλέπεται στο άρθρο 21, παράγραφος 2, του Χάρτη ερμηνεία του άρθρου 3, παράγραφος 2, της οδηγίας 2001/24 η οποία συνεπάγεται την αναγνώριση, σε κράτος μέλος υποδοχής, των αποτελεσμάτων απόφασης της αρμόδιας διοικητικής αρχής του κράτους μέλους καταγωγής η οποία δεν δημοσιεύθηκε σύμφωνα με τις απαιτήσεις του άρθρου 6, παράγραφοι 1 έως 4, της οδηγίας αυτής.

66. Με άλλα λόγια, το αιτούν δικαστήριο ζητεί να διευκρινιστούν οι συνέπειες της μη δημοσίευσης, κατά τα προβλεπόμενα στο άρθρο 6 της οδηγίας 2001/24, του αποσπάσματος της εθνικής απόφασης με την οποία διατάσσεται το μέτρο εξυγίανσης από τις διοικητικές ή δικαστικές αρχές του κράτους μέλους καταγωγής, τον διαχειριστή ή κάθε πρόσωπο αρμόδιο για τον σκοπό αυτόν στο κράτος μέλος καταγωγής, στην Επίσημη Εφημερίδα και σε δύο εφημερίδες που κυκλοφορούν σε όλη την επικράτεια κάθε κράτους μέλους υποδοχής.

67. Επισημαίνεται κατ' αρχάς ότι, κατά το άρθρο 6, παράγραφος 1, της οδηγίας 2001/24, η δημοσίευση αυτή λαμβάνει χώρα υπό δύο προϋποθέσεις: αφενός, το μέτρο εξυγίανσης πρέπει να είναι ικανό να θίξει τα δικαιώματα τρίτων σε κράτος μέλος υποδοχής και, αφετέρου, η απόφαση η οποία διατάσσει το μέτρο πρέπει να υπόκειται σε μέσο έννομης προστασίας στο κράτος μέλος καταγωγής. Οι δύο προϋποθέσεις φαίνεται να πληρούνται εν προκειμένω, αφ' ης στιγμής στην Πορτογαλία προβλέπεται η άσκηση μέσου έννομης προστασίας κατά του μέτρου εξυγίανσης[15] και οι ενάγοντες των κύριων δικών είναι πιστωτές οι οποίοι θίγονται από το μέτρο αυτό.

68. Εν συνεχεία, από το ίδιο το γράμμα του εν λόγω άρθρου 6, παράγραφος 1, προκύπτει ότι η δημοσίευση αυτή αποσκοπεί στην προστασία του δικαιώματος των πιστωτών για την άσκηση μέσου έννομης προστασίας στα κράτη μέλη υποδοχής κατά του μέτρου εξυγίανσης ενώπιον του

[15] Βλ. άρθρο 145 Ν του γενικού καθεστώτος των πιστωτικών ιδρυμάτων και των χρηματοοικονομικών εταιριών.

αρμόδιου δικαστηρίου του κράτους μέλους καταγωγής, καθόσον ως καταληκτική φράση χρησιμοποιείται η εξής: «ώστε να είναι εφικτή η έγκαιρη άσκηση του [μέσου έννομης προστασίας]».

69. Τέλος, η χρήση του πληθυντικού αριθμού, καθώς και η διατύπωση των αιτιολογικών σκέψεων 11 και 12 της οδηγίας 2001/24, θα μπορούσε να δημιουργήσει την εντύπωση ότι έπρεπε να προστατευθεί το σύνολο των μέσων έννομης προστασίας των πιστωτών, κατά του μέτρου εξυγίανσης αυτού καθεαυτό, αλλά και κατά του οφειλέτη τους. Ωστόσο, η προϋπόθεση σχετικά με την ύπαρξη μέσου έννομης προστασίας κατά του μέτρου εξυγίανσης δεν επιτρέπει μια ευρεία θεώρηση των δικαιωμάτων άσκησης μέσων έννομης προστασίας που η δημοσίευση αποσκοπεί να προστατεύσει. Πράγματι, η δημοσίευση δεν είναι υποχρεωτική όταν δεν υφίσταται μέσο έννομης προστασίας κατά του μέτρου εξυγίανσης στο κράτος μέλος καταγωγής. Πάντως, στην περίπτωση αυτή, οι πιστωτές είναι σε θέση να προβάλουν τις απαιτήσεις τους έναντι του οφειλέτη τους. Επιπλέον, η φύση των πληροφοριών που πρέπει να δημοσιευθούν κατά το άρθρο 6, παράγραφος 4, της οδηγίας αυτής, ήτοι ένα απόσπασμα της απόφασης το οποίο αναφέρει «το αντικείμενο και τη νομική βάση της ληφθείσας απόφασης, την προθεσμία ασκήσεως [μέσων έννομης προστασίας], και δη μία ευκόλως κατανοητή ένδειξη της ημερομηνίας λήξεως των προθεσμιών αυτών, καθώς και την ακριβή διεύθυνση των διοικητικών ή δικαστικών αρχών που είναι αρμόδιες να αποφανθούν επί του [μέσου έννομης προστασίας]», ενισχύει την ερμηνεία ότι τα μέσα έννομης προστασίας στα οποία αναφέρεται η διάταξη είναι εκείνα που στρέφονται κατά του μέτρου εξυγίανσης και όχι όλα τα μέσα έννομης προστασίας που ενδεχομένως έχουν στη διάθεσή τους οι πιστωτές κατά του πιστωτικού ιδρύματος ή της μεταβατικής τράπεζας.

70. Η εν λόγω ερμηνεία είναι η μόνη ικανή να διασφαλίσει συνοχή με τις αρχές που προβλέπονται στο άρθρο 3, παράγραφος 2, και στο άρθρο 6, παράγραφος 5, της οδηγίας 2001/24. Από την πρώτη διάταξη προκύπτει ότι τα μέτρα εξυγίανσης παράγουν όλα τα αποτελέσματά τους χωρίς διατυπώσεις, ακόμη και έναντι τρίτων, σε ολόκληρη την Ένωση μόλις παραγάγουν τα αποτελέσματά τους στο κράτος μέλος στο οποίο έχουν ληφθεί. Η δεύτερη διάταξη ορίζει ότι τα μέτρα εξυγίανσης εφαρμόζονται ανεξάρτητα από τις δημοσιεύσεις που προβλέπονται στο άρθρο 6, παράγραφοι 1 έως 3, της οδηγίας και παράγουν πλήρη αποτελέσματα έναντι των πιστωτών.

71. Οι αρχές αυτές εκφράζουν συγκεκριμένα τον σκοπό που επιδιώκει η οδηγία 2001/24, η οποία είναι οδηγία περί αμοιβαίας αναγνώρισης των αποτελεσμάτων μέτρου εξυγίανσης που έχει ληφθεί σε κράτος μέλος καταγωγής στα άλλα κράτη μέλη υποδοχής, στα οποία έχουν εγκατασταθεί υποκαταστήματα, με επακόλουθο την εφαρμογή των αρχών της ενότητας και της καθολικότητας της διαδικασίας (ένα μόνον αρμόδιο δικαστήριο και ένα μόνον εφαρμοστέο δίκαιο, εκείνα του κράτους μέλους καταγωγής) [16], πλην εξαιρέσεων, ιδίως σε περίπτωση εκκρεμών διαδικασιών στο κράτος μέλος υποδοχής, οι οποίες εξακολουθούν να διέπονται αποκλειστικά από το δίκαιο του κράτους μέλους υποδοχής [17].

72. Επιπλέον, η ατομική κοινοποίηση στους πιστωτές προβλέπεται, στο άρθρο 7 της οδηγίας αυτής, μόνον εάν το δίκαιο του κράτους μέλους καταγωγής επιβάλλει την αναγγελία απαιτήσεως για την αναγνώρισή της ή προβλέπει υποχρεωτική κοινοποίηση του μέτρου εξυγίανσης στους πιστωτές που έχουν την κατοικία τους, τη συνήθη διαμονή ή την καταστατική τους έδρα στο κράτος αυτό. Επομένως, όπως επισήμανα ήδη στα σημεία 68 και 69 των παρουσών προτάσεων, η κοινοποίηση αυτή δεν αποσκοπεί στην προστασία του συνόλου των μέσων έννομης προστασίας

[16] Βλ. αιτιολογικές σκέψεις 4 και 16 της οδηγίας 2001/24, και αποφάσεις της 24ης Οκτωβρίου 2013, LBI (C-85/12, EU:C:2013:697, σκέψη 49), και Banco de Portugal κ.λπ. (σκέψη 33).

[17] Βλ. άρθρο 32 της οδηγίας 2001/24.

που διαθέτουν οι πιστωτές κατά του οφειλέτη, αλλά στο να διασφαλιστεί ότι οι εν λόγω πιστωτές θα έχουν τη δυνατότητα να ασκήσουν τα δικαιώματά τους στο πλαίσιο του μέτρου αυτού σύμφωνα με το εθνικό δίκαιο του κράτους μέλους καταγωγής.

73. Συνακόλουθα, γενικώς, στην περίπτωση λήψης μέτρου εξυγίανσης, η οδηγία 2001/24 δεν διέπει την άσκηση μέσων έννομης προστασίας κατά του πιστωτικού ιδρύματος ή της μεταβατικής τράπεζας από πιστωτή ατομικά, εκτός αν πρόκειται για ορισμένες συμβάσεις ή δικαιώματα (μεταξύ άλλων, σύμβαση εργασίας, δικαιώματα επί ακινήτου καταχωρισμένου σε δημόσιο βιβλίο, ορισμένα εμπράγματα δικαιώματα, δικαιώματα βασιζόμενα σε επιφύλαξη κυριότητας [18]) ή εάν πρόκειται για εκκρεμή δίκη, η οποία εξακολουθεί να διέπεται από το δίκαιο του κράτους μέλους υποδοχής στο οποίο υφίσταται η εκκρεμοδικία [19].

74. Στις υποθέσεις των κύριων δικών, δεν αμφισβητείται ότι η απαιτούμενη από το άρθρο 6 της οδηγίας αυτής δημοσίευση δεν έλαβε χώρα και, ως εκ τούτου, τίθεται το ζήτημα ποια είναι η κύρωση για τη μη δημοσίευση.

75. Επ' αυτού διατυπώνονται πλείονες υποθέσεις από τους διαφόρους μετέχοντες στη διαδικασία ενώπιον του Δικαστηρίου. Ορισμένοι υποστηρίζουν ότι, ελλείψει δημοσίευσης, το μέτρο εξυγίανσης στερείται αποτελεσμάτων εκτός του κράτους μέλους καταγωγής. Η Επιτροπή προσθέτει ότι η κύρωση αυτή δεν εφαρμόζεται παρά μόνον αφού παρέλθει ορισμένη προθεσμία συνδεόμενη με τους περιορισμούς που είναι σύμφυτοι με τις προθεσμίες δημοσίευσης στην Επίσημη Εφημερίδα. Άλλοι υποστηρίζουν ότι η μη δημοσίευση σύμφωνα με το άρθρο 6 της οδηγίας 2001/24 δεν έχει κάποια επίπτωση, δεδομένου ότι έλαβε χώρα δημοσιοποίηση σύμφωνα με το άρθρο 83 της οδηγίας 2014/59.

76. Φρονώ ότι η πρώτη υπόθεση, σύμφωνα με την οποία τα μέτρα εξυγίανσης δεν παράγουν αποτελέσματα στα κράτη μέλη υποδοχής, αντιβαίνει στο γράμμα της οδηγίας 2001/24 και δεν ανταποκρίνεται στον σκοπό τον οποίο επιδιώκει και ο οποίος συνίσταται στη διασφάλιση της αμοιβαίας αναγνώρισης των μέτρων αυτών, με επακόλουθο την εφαρμογή των αρχών της ενότητας και της καθολικότητας των διαδικασιών. Επιπλέον, δεν νοείται να υφίστανται μεν άμεσα αποτελέσματα, τα οποία όμως δεν διαρκούν παρά μόνο για «ορισμένο χρόνο», ήτοι κατά το αναγκαίο για τη δημοσίευση στην Επίσημη Εφημερίδα χρονικό διάστημα. Πράγματι, ελλείψει δημοσίευσης, ή σε περίπτωση καθυστερημένης δημοσίευσης, είναι αδύνατο να καθοριστεί η ημερομηνία κατά την οποία η αμοιβαία αναγνώριση θα έπαυε να επιφέρει τα αποτελέσματά της. Επομένως, αυτή η κατά προσέγγιση προθεσμία θα ήταν ευθέως αντίθετη προς τους σκοπούς της οδηγίας 2001/24 περί αποκατάστασης της βιωσιμότητας των πιστωτικών ιδρυμάτων [20].

77. Όσον αφορά τη δεύτερη υπόθεση περί αντικατάστασης της προβλεπόμενης στο άρθρο 6 της οδηγίας 2001/24 δημοσίευσης από τη δημοσιοποίηση που προβλέπεται στο άρθρο 83, παράγραφος 4, της οδηγίας 2014/59, φρονώ ότι δεν συνάδει ούτε με το άρθρο 117 της οδηγίας αυτής, το οποίο τροποποιεί το άρθρο 1 της οδηγίας 2001/24 και διευκρινίζει, σε νέα παράγραφο 5, ότι «[τ]α άρθρα 4 και 7 της παρούσας οδηγίας δεν εφαρμόζονται όταν τυγχάνει εφαρμογής το άρθρο 83 της οδηγίας [2014/59]». Από τα ανωτέρω προκύπτει ότι, a contrario, η δημοσίευση του άρθρου 6 της οδηγίας 2001/24 πρέπει να πραγματοποιείται ακόμη και αν έλαβε χώρα η δημοσιοποίηση που προβλέπεται στο άρθρο 83 της οδηγίας 2014/59. Κατά συνέπεια, το ζήτημα αν η οδηγία 2014/59 έχει εφαρμογή ratione temporis εν προκειμένω δεν ασκεί επιρροή.

18 Βλ. άρθρα 20 έως 27 της οδηγίας 2001/24.

19 Βλ. άρθρο 32 της οδηγίας 2001/24 και απόφαση Banco de Portugal κ.λπ.

20 Βλ. αιτιολογική σκέψη 6 της οδηγίας 2001/24.

78. Εξάλλου, δεδομένου ότι το δίκαιο της Ένωσης δεν παρέχει διευκρινίσεις δικονομικής φύσεως για την ικανοποίηση ενός δικαιώματος, και όπως προκύπτει από πάγια νομολογία του Δικαστηρίου, εναπόκειται στην εσωτερική έννομη τάξη κάθε κράτους μέλους να καθορίζει τους δικονομικούς κανόνες της διαδικασίας που αποσκοπεί στη διασφάλιση των δικαιωμάτων τα οποία οι πολίτες αντλούν από το δίκαιο της Ένωσης. Πάντως, οι δικονομικοί αυτοί κανόνες δεν πρέπει να είναι λιγότερο ευνοϊκοί από εκείνους που αφορούν παρεμφερή ένδικα βοηθήματα ή μέσα του εσωτερικού δικαίου (αρχή της ισοδυναμίας) και δεν πρέπει να καθιστούν πρακτικώς αδύνατη ή υπέρμετρα δυσχερή την άσκηση των δικαιωμάτων που παρέχει η έννομη τάξη της Ένωσης (αρχή της αποτελεσματικότητας)[21].

79. Όπως όμως έχω ήδη εκθέσει, η προβλεπόμενη στο άρθρο 6 της οδηγίας 2001/24 δημοσίευση διασφαλίζει την προστασία του δικαιώματος προσβολής του μέτρου εξυγίανσης ενώπιον των δικαστηρίων του κράτους μέλους καταγωγής λόγω της αμοιβαίας αναγνώρισης που η οδηγία αυτή θέτει σε εφαρμογή. Σε περίπτωση άσκησης ενός τέτοιου μέσου έννομης προστασίας από τους ενάγοντες των κύριων δικών, ο Πορτογάλος δικαστής θα έπρεπε να λάβει υπόψη το γεγονός ότι δεν έλαβε χώρα η δημοσίευση που προβλέπεται στο άρθρο 6 προκειμένου να εκτιμήσει αν η μη δημοσίευση κατέστησε πρακτικώς αδύνατη ή υπερβολικά δυσχερή την άσκηση του εν λόγω μέσου υπό το πρίσμα των εθνικών κανόνων που αφορούν την προθεσμία άσκησης μέσου έννομης προστασίας κατά αποφάσεως αυτού του είδους.

80. Η ανάλυση αυτή επιρρωννύεται από την ανάλυση του ιστορικού της θέσπισης του άρθρου 6 της οδηγίας 2001/24. Πράγματι, στο αρχικό σχέδιο του Συμβουλίου[22], πρώτον, η δημοσίευση στην Επίσημη Εφημερίδα και οι ατομικές κοινοποιήσεις επαφίονταν στη διακριτική ευχέρεια των αρμόδιων αρχών της χώρας της έδρας του οικείου πιστωτικού ιδρύματος. Δεύτερον, αναφερόταν ότι τα μέτρα εξυγίανσης εφαρμόζονται ανεξάρτητα από τα μέτρα δημοσιότητας και παράγουν πλήρως τα αποτελέσματά τους έναντι των πιστωτών. Τρίτον, εκτός από την περίπτωση ατομικής κοινοποίησης, οι προθεσμίες για την άσκηση μέσου έννομης προστασίας ίσχυαν από τη δημοσίευση στην Επίσημη Εφημερίδα. Επομένως, σε αντίθεση με το αρχικό σχέδιο, η αφετηρία της προθεσμίας άσκησης μέσου έννομης προστασίας είχε αφεθεί στη διακριτική ευχέρεια των κρατών μελών στο πλαίσιο της δικονομικής αυτονομίας τους, τηρουμένων όμως των αρχών της ισοδυναμίας και της αποτελεσματικότητας.

81. Το Συμβούλιο και το Κοινοβούλιο παρενέβησαν κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση για να υπενθυμίσουν ότι η οδηγία 2001/24 ήταν το αποτέλεσμα διαπραγματεύσεων δεκαπέντε ετών και ότι τα μέτρα εναρμόνισης εμφανίστηκαν μόλις στην οδηγία 2014/59. Προσέθεσαν, αφενός, ότι ο θεσπισθείς μηχανισμός αμοιβαίας αναγνώρισης είχε ως σκοπό να καταστήσει δυνατή την ταχεία και συνεπή εφαρμογή μέτρων έκτακτης ανάγκης με σκοπό την αποτροπή αλυσιδωτών επιπτώσεων και τη διασφάλιση της σταθερότητας του χρηματοπιστωτικού συστήματος[23], και ιδίως της συνέχειας των ουσιωδών λειτουργιών της τράπεζας και της προστασίας των δημοσίων πόρων, και, αφετέρου, ότι εναπέκειτο στα κράτη μέλη να δημοσιοποιήσουν επαρκώς τα ληφθέντα μέτρα. Διευκρίνισαν ότι η δημοσιοποίηση που προβλέπεται στο άρθρο 83, παράγραφος 4, της οδηγίας αυτής ήταν επαρκής για την ενημέρωση των τρίτων σε άλλα κράτη μέλη. Σκοπός της παρέμβασής τους ήταν να καταδειχθεί ότι οι μηχανισμοί που θέσπισε η οδηγία 2001/24 είναι συμβατοί με το πρωτογενές δίκαιο.

[21] Βλ. αποφάσεις της 14ης Ιανουαρίου 2010, Kyrian (C-233/08, EU:C:2010:11, σκέψη 62 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία), και της 20ής Σεπτεμβρίου 2018, Rudigier (C-518/17, EU:C:2018:757, σκέψη 61 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

[22] Πρόταση οδηγίας του Συμβουλίου για την εναρμόνιση των νομοθετικών, κανονιστικών και διοικητικών διατάξεων που αφορούν την εξυγίανση και εκκαθάριση των πιστωτικών ιδρυμάτων [COM(85) 788 τελικό].

[23] Κάνουν μνεία, συναφώς, στην απόφαση της 19ης Ιουλίου 2016, Kotnik κ.λπ. (C-526/14, EU:C:2016:570, σκέψεις 68 και 69).

82. Η ερμηνεία που προτείνω για τα άρθρα 3 και 6 της οδηγίας 2001/24 καταδεικνύει τη συμβατότητα αυτή [24].

83. Μολονότι η δημοσίευση που προβλέπεται στο άρθρο 6 της οδηγίας 2001/24 δεν αποσκοπεί στην προστασία των δικαιωμάτων άσκησης άλλων μέσων έννομης προστασίας πλην εκείνου που στρέφεται κατά του μέτρου εξυγίανσης, οι ενάγοντες των κύριων δικών βρίσκονται σε μια κατάσταση που εμπίπτει στο δίκαιο της Ένωσης. Πράγματι, η αμοιβαία αναγνώριση των μέτρων εξυγίανσης, την οποία η εν λόγω οδηγία έθεσε σε εφαρμογή, είχε ως αποτέλεσμα την επέκταση των αποτελεσμάτων της σύστασης της μεταβατικής τράπεζας Novo Banco στην Πορτογαλία στο ισπανικό υποκατάστημά της, η δε σύσταση αυτή συνοδευόταν από μερική μόνο μεταβίβαση των στοιχείων του ενεργητικού και του παθητικού της BES στη μεταβατική τράπεζα και στα υποκαταστήματά της. Υπό την έννοια αυτή, οι ενάγοντες των κύριων δικών θίχτηκαν ως προς τα δικαιώματά τους, δεδομένου ότι οι προβαλλόμενες απαιτήσεις τους δεν μεταβιβάστηκαν, εν τέλει, στη Novo Banco Ισπανίας, ισπανικό υποκατάστημα της μεταβατικής τράπεζας. Κατά συνέπεια, μπορούν να επικαλεστούν το δικαίωμα αποτελεσματικής δικαστικής προστασίας, όπως αυτό κατοχυρώνεται στο άρθρο 47 του Χάρτη, τη γενική αρχή της ασφάλειας δικαίου και την απαγόρευση κάθε διάκρισης λόγω ιθαγένειας, όπως επιτάσσει το άρθρο 21, παράγραφος 2, του Χάρτη.

84. Όσον αφορά την αποτελεσματική δικαστική προστασία, το Δικαστήριο έχει υπενθυμίσει ότι η αποτελεσματικότητα του δικαστικού ελέγχου την οποία εγγυάται το άρθρο 47, πρώτο εδάφιο, του Χάρτη επιτάσσει, μεταξύ άλλων, να μπορεί ο ενδιαφερόμενος να υπερασπίζεται τα δικαιώματά του υπό τις καλύτερες δυνατές συνθήκες και να αποφασίζει, έχοντας πλήρη γνώση όλων των στοιχείων, αν είναι σκόπιμο να προσφύγει στον αρμόδιο δικαστή με αγωγή στρεφόμενη κατά συγκεκριμένης οντότητας [25].

85. Δεδομένου ότι το δίκαιο της Ένωσης δεν προβλέπει κύρωση σε περίπτωση που δεν λάβει χώρα δημοσίευση, όπως αυτή που προβλέπεται στο άρθρο 6 της οδηγίας 2001/24, η οποία, υπενθυμίζω, δεν αποσκοπεί στην ενημέρωση όλων των πιστωτών σχετικά με τους όρους άσκησης των μέσων έννομης προστασίας που διαθέτουν κατά του πιστωτικού ιδρύματος, εναπόκειται στον δικαστή να εφαρμόσει το εθνικό του δίκαιο και να λάβει υπόψη το σύνολο των διαθέσιμων πληροφοριών που μπορούν να διαφωτίσουν την επιλογή του πιστωτή εντός των ορίων που θέτουν οι αρχές της ισοδυναμίας και της αποτελεσματικότητας.

86. Κατ' αρχάς, όπως επισήμανε η Ισπανική Κυβέρνηση στις γραπτές παρατηρήσεις της, διάταξη του ισπανικού δικαίου προβλέπει δημοσίευση στην *Boletín Oficial del Estado* σε περίπτωση μέτρου εξυγίανσης το οποίο αφορά πιστωτικό ίδρυμα με υποκατάστημα στην Ισπανία [26]. Επιπλέον, οι πελάτες στις υποθέσεις C-498/22 και C-499/22 είχαν ενημερωθεί για τη σύσταση της μεταβατικής τράπεζας μέσω επιστολών που τους απηύθυνε η Novo Banco, με τις οποίες τους ανακοινώθηκε η συνέχιση της εμπορικής σχέσης με τράπεζα απαλλαγμένη από τους κινδύνους που απειλούσαν τη βιωσιμότητα της BES. Τέλος, ανεξαρτήτως του αν η οδηγία 2014/59 είναι εφαρμοστέα εν προκειμένω, ο εθνικός δικαστής πρέπει να λαμβάνει υπόψη τις πληροφορίες που δημοσιεύονται κατ' εφαρμογήν του άρθρου 83, παράγραφος 4, της οδηγίας αυτής προκειμένου να αξιολογήσει τη δυνατότητα του ιδιώτη να αποφασίσει ως προς την άσκηση μέσου έννομης προστασίας.

[24] Βλ. σημεία 78 και 79 των παρουσών προτάσεων.

[25] Βλ. απόφαση Banco de Portugal κ.λπ. (σκέψη 57 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

[26] Βλ. άρθρο 19 του νόμου 6/2005 περί εξυγίανσης και εκκαθάρισης των πιστωτικών ιδρυμάτων.

87. Αποφαινόμενο σε άλλη υπόθεση σχετικά με τη σύσταση της μεταβατικής τράπεζας Novo Banco, επί δίκης που ήταν εκκρεμής κατά την ημερομηνία που η σχετική με την επίμαχη διαφορά απαίτηση «αναμεταβιβάστηκε» στην BES, με αναδρομικό αποτέλεσμα σε ημερομηνία προγενέστερη της ημερομηνίας άσκησης του μέσου έννομης προστασίας, το Δικαστήριο έκρινε ότι ο ιδιώτης είχε στη διάθεσή του, στις 4 Φεβρουαρίου 2015, το σύνολο των αναγκαίων στοιχείων για να λάβει εν πλήρη γνώσει της υπόθεσης απόφαση σχετικά με την άσκηση τέτοιας αγωγής, καθώς και να προσδιορίσει με βεβαιότητα το πρόσωπο κατά του οποίου έπρεπε να στραφεί η αγωγή [27]. Επ' ευκαιρία της υπόθεσης αυτής, το Δικαστήριο αναγνώρισε επίσης τη δυνατότητα του κράτους μέλους καταγωγής να τροποποιεί, ακόμη και αναδρομικώς, το νομικό καθεστώς που εφαρμόζει στα μέτρα εξυγίανσης [28]. Το Δικαστήριο συμπέρανε, ωστόσο, ότι το άρθρο 3, παράγραφος 2, και το άρθρο 32 της οδηγίας 2001/24, ερμηνευόμενα υπό το πρίσμα του άρθρου 47, πρώτο εδάφιο, του Χάρτη, έχουν την έννοια ότι αντιτίθενται στο να αναγνωρίζονται χωρίς άλλη προϋπόθεση τα αποτελέσματα του δεύτερου μέτρου εξυγίανσης, με το οποίο «αναμεταβιβάστηκε» η απαίτηση στην BES, όταν μια τέτοια αναγνώριση έχει ως αποτέλεσμα να στερηθεί αναδρομικώς η Novo Banco την παθητική της νομιμοποίηση στην εκκρεμή δίκη, με συνέπεια να αμφισβητούνται οι δικαστικές αποφάσεις που έχουν ήδη εκδοθεί υπέρ του ενάγοντος [29].

88. Ωστόσο, οι αγωγές στις υποθέσεις των κύριων δικών ασκήθηκαν ενώπιον των ισπανικών δικαστηρίων εντός πολύ διαφορετικού πλαισίου, δεδομένου ότι ασκήθηκαν μετά τον προσδιορισμό, με τα μέτρα εξυγίανσης (συμπεριλαμβανομένων των αποφάσεων της 29ης Δεκεμβρίου 2015), του οφειλέτη των προβληθεισών απαιτήσεων και, κατά συνέπεια, εντός σαφούς και σχετικού νομικού πλαισίου. Κατά συνέπεια, εναπέκειτο στους ενάγοντες των κύριων δικών να προσδιορίσουν εάν οφειλέτριά τους ήταν η Novo Banco Ισπανίας ή η BES Ισπανίας λαμβάνοντας υπόψη τα διαθέσιμα στοιχεία τόσο βάσει της εθνικής νομοθεσίας όσο και δυνάμει της εκούσιας εφαρμογής του άρθρου 83, παράγραφος 4, της οδηγίας 2014/59.

89. Στην πραγματικότητα, το μέτρο εξυγίανσης δεν μετέβαλε την ταυτότητα του οφειλέτη τους, αλλά η οικονομική του κατάσταση, λόγω της οποίας ελήφθη το μέτρο αυτό, έθιξε την αξία της προβαλλόμενης απαίτησής τους. Επιπλέον, οι ενάγοντες των κύριων δικών δεν εκθέτουν τους λόγους για τους οποίους θα ήταν αδύνατη η κίνηση διαδικασίας κατά της BES Ισπανίας. Επομένως, το δικαίωμά τους να ασκήσουν μέσο έννομης προστασίας δεν εθίγη από το μέτρο εξυγίανσης.

90. Ως προς την αρχή της απαγόρευσης των διακρίσεων, η οποία κατοχυρώνεται στο άρθρο 21 του Χάρτη, δεν προβάλλεται ότι οι εφαρμοστέες εν προκειμένω εθνικές διατάξεις εφαρμόζονται κατά διαφορετικό τρόπο ανάλογα με το αν ο ιδιώτης έχει τη μία ή την άλλη ιθαγένεια.

91. Όσον αφορά την αρχή της ασφάλειας δικαίου, το Δικαστήριο υπενθυμίζει ότι, κατά πάγια νομολογία, η αρχή αυτή επιτάσσει, αφενός, να είναι οι κανόνες δικαίου σαφείς και ακριβείς και, αφετέρου, η εφαρμογή τους να μπορεί να προβλεφθεί από τους πολίτες, ιδίως όταν οι κανόνες αυτοί ενδέχεται να έχουν δυσμενείς συνέπειες για τους ιδιώτες και τις επιχειρήσεις. Ειδικότερα, η εν λόγω αρχή απαιτεί να παρέχει η κανονιστική ρύθμιση τη δυνατότητα στους ενδιαφερομένους να γνωρίζουν με ακρίβεια την έκταση των υποχρεώσεων που τους επιβάλλει και να είναι σε θέση να γνωρίζουν σαφώς τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις τους και να λαμβάνουν ως εκ τούτου τα μέτρα τους [30].

27 Βλ. απόφαση Banco de Portugal κ.λπ. (σκέψη 53).

28 Βλ. απόφαση Banco de Portugal κ.λπ. (σκέψη 61 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

29 Βλ. απόφαση Banco de Portugal κ.λπ. (σκέψη 66 και διατακτικό).

30 Βλ. απόφαση Banco de Portugal κ.λπ. (σκέψη 51 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

92. Εν προκειμένω, είναι σαφές, σύμφωνα με τις διατάξεις της οδηγίας 2001/24, ότι υφίσταται αναγνώριση στην Ισπανία των αποτελεσμάτων του ληφθέντος στην Πορτογαλία μέτρου εξυγίανσης και ότι εναπόκειται στον ιδιώτη να ελέγξει τις ακριβείς διατάξεις του μέτρου εξυγίανσης προκειμένου να εξακριβώσει ποιος είναι ο οφειλέτης του κατόπιν της μερικής μεταβίβασης των στοιχείων του παθητικού στη νεοσυσταθείσα μεταβατική τράπεζα.

93. Για όλους αυτούς τους λόγους, προτείνω στο Δικαστήριο να απαντήσει ότι το άρθρο 3, παράγραφος 2, και το άρθρο 6 της οδηγίας 2001/24, ερμηνευόμενα υπό το πρίσμα του άρθρου 21, παράγραφος 2, και του άρθρου 47, πρώτο εδάφιο, του Χάρτη, έχουν την έννοια ότι δεν αντιτίθενται, ελλείψει της δημοσίευσης που προβλέπεται στο άρθρο 6, παράγραφος 1, της οδηγίας αυτής, στην αναγνώριση, σε κράτος μέλος διαφορετικό από το κράτος μέλος καταγωγής, των αποτελεσμάτων μέτρου εξυγίανσης με το οποίο συστάθηκε μεταβατική τράπεζα με μερική μεταβίβαση των υποχρεώσεων και ευθυνών, πριν από την άσκηση αγωγής με αίτημα την αναγνώριση και την ικανοποίηση απαίτησης η οποία αρχικώς στρεφόταν έναντι του τραπεζικού ιδρύματος στο οποίο επιβλήθηκε το εν λόγω μέτρο εξυγίανσης, υπό την προϋπόθεση ότι τηρούνται οι αρχές της ισοδυναμίας και της αποτελεσματικότητας, στοιχείο του οποίου η διακρίβωση απόκειται στο αιτούν δικαστήριο.

Β. Επί των δεύτερων προδικαστικών ερωτημάτων στις υποθέσεις C-498/22 και C-499/22

94. Το αιτούν δικαστήριο ερωτά το Δικαστήριο αν συνάδει με το θεμελιώδες δικαίωμα αποτελεσματικής δικαστικής προστασίας, το οποίο προβλέπεται στο άρθρο 47 του Χάρτη, και με τη γενική αρχή της ασφάλειας δικαίου ερμηνεία του άρθρου 3, παράγραφος 2, της οδηγίας 2001/24 η οποία συνεπάγεται την αναγνώριση, σε κράτος μέλος υποδοχής, των αποτελεσμάτων απόφασης της αρμόδιας αρχής του κράτους μέλους καταγωγής με την οποία συγκεκριμένες υποχρεώσεις και ευθύνες εξαιρέθηκαν από τη μεταβίβαση σε μεταβατική τράπεζα της συνήθους δραστηριότητας και ορισμένων περιουσιακών στοιχείων της τράπεζας στην οποία εφαρμόζονται τα μέτρα εξυγίανσης, όταν η μεταγενέστερη συμπεριφορά της μεταβατικής τράπεζας, που ελέγχεται από δημόσια αρχή που εφαρμόζει το δίκαιο της Ένωσης, δημιούργησε στους πελάτες του κράτους μέλους υποδοχής τη δικαιολογημένη εμπιστοσύνη ότι η μεταβατική τράπεζα είχε αναλάβει επίσης το παθητικό που αντιστοιχεί στις ευθύνες και τις υποχρεώσεις που η τράπεζα στην οποία επιβλήθηκε το μέτρο εξυγίανσης υπείχε έναντι των εν λόγω πελατών.

95. Η απάντηση στο ερώτημα αυτό απαιτεί να εξεταστεί προηγουμένως η δυνατότητα των εναγόντων των κύριων δικών να επικαλεστούν την αρχή της προστασίας της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης προς όφελός τους.

96. Πράγματι, κατά πάγια νομολογία του Δικαστηρίου, η αρχή της προστασίας της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης συγκαταλέγεται μεταξύ των θεμελιωδών αρχών της Ένωσης[31]. Το Δικαστήριο έχει διευκρινίσει ότι την αρχή της προστασίας της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης δικαιούται να επικαλεστεί κάθε ιδιώτης στον οποίον ένα θεσμικό όργανο της Ένωσης δημιούργησε βάσιμες προσδοκίες, παρέχοντάς του συγκεκριμένες διαβεβαιώσεις. Αντιθέτως, ουδείς δύναται να επικαλεσθεί παραβίαση της αρχής αυτής ελλείψει τέτοιων

[31] Βλ. αποφάσεις της 7ης Ιουνίου 2005, VEMW κ.λπ. (C-17/03, EU:C:2005:362, σκέψη 73 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία), και της 14ης Μαρτίου 2013, Agrargenossenschaft Neuzelle (C-545/11, EU:C:2013:169, σκέψη 23 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

διαβεβαιώσεων [32]. Το Δικαστήριο δέχθηκε επίσης ότι τα κράτη μέλη οφείλουν να τηρούν την αρχή αυτή κατά την εφαρμογή του δικαίου της Ένωσης [33], μεταξύ άλλων, μέσω των εθνικών διοικητικών αρχών [34].

97. Εν προκειμένω, οι ενάγοντες των κύριων δικών εκτιμούν ότι, αφενός, το γεγονός ότι, κατά τον χρόνο σύστασής της, η Novo Banco ελεγχόταν από την Τράπεζα της Πορτογαλίας, όπερ οδήγησε στη λήψη των μέτρων εξυγίανσης, και, αφετέρου, η διευκρίνιση που περιεχόταν στις επιστολές που απέστειλε η Novo Banco όσον αφορά τη συνέχιση των συμβατικών σχέσεων που είχαν με την BES τούς δημιούργησαν δικαιολογημένη εμπιστοσύνη ως προς το περιεχόμενο των υποχρεώσεων που η Novo Banco Ισπανίας υπείχε έναντι αυτών.

98. Εντούτοις, το να θεωρηθεί η Novo Banco Ισπανίας ως διοικητική αρχή που εφαρμόζει το δίκαιο της Ένωσης, ενώ, πρώτον, ο ασκηθείς από την Τράπεζα της Πορτογαλίας έλεγχος είναι προσωρινός και αποτελεί συστατικό στοιχείο του μέτρου εξυγίανσης που συνίσταται στη σύσταση μεταβατικής τράπεζας και, δεύτερον, η Novo Banco συστάθηκε υπό τη μορφή πιστωτικού ιδρύματος ιδιωτικού δικαίου στερούμενου κάθε εξουσίας που εκφεύγει του κοινού δικαίου προς εκπλήρωση αποστολής δημόσιας υπηρεσίας, βαίνει πέραν των όσων έχει δεχθεί το Δικαστήριο στον τομέα της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης [35]. Συνακόλουθα, το Δικαστήριο έχει κρίνει ότι ο επιχειρηματίας δεν μπορεί να επικαλεστεί την αρχή της προστασίας της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης προς τον προμηθευτή του, προκειμένου να προβάλει δικαίωμα εκπτώσεως του φόρου προστιθέμενης αξίας (ΦΠΑ) επί των εισροών [36].

99. Εν πάση περιπτώσει, αφενός, οι επιστολές που απεστάλησαν στους πελάτες της BES, και οι οποίες επισήμαιναν ότι η Novo Banco ήταν η ίδια τράπεζα με την BES και ότι η σχέση με την τράπεζα ουδόλως μεταβαλλόταν, και, αφετέρου, η συμπεριφορά της Novo Banco Ισπανίας, η οποία απάντησε το 2017 στον ενάγοντα της κύριας δίκης στην υπόθεση C-498/22 ότι δεν δικαιούνταν την επιστροφή των ποσών που είχε ζητήσει λόγω μη καταχρηστικότητας της επίμαχης ρήτρας και η οποία εκκαθάρισε μία από τις δύο συμβάσεις που κατείχαν οι ενάγοντες της κύριας δίκης στην υπόθεση C-499/22, δεν επαρκούν για να στοιχειοθετηθεί η ύπαρξη συγκεκριμένων διαβεβαιώσεων δυνάμενων να θεμελιώσουν δικαιολογημένη εμπιστοσύνη ως προς το ότι η Novo Banco Ισπανίας θα αναλάμβανε το σύνολο του παθητικού της BES Ισπανίας, όσον αφορά τη συμβατική ή προσυμβατική ευθύνη.

100. Συγκεκριμένα, οι επιστολές απλώς ανήγγειλαν τη συνέχιση της εμπορικής σχέσης μεταξύ των πελατών και της τράπεζας, διευκρινίζοντας ότι οι κίνδυνοι που απειλούσαν τη βιωσιμότητα της BES είχαν αντιμετωπιστεί και ότι η νέα τράπεζα ήταν απαλλαγμένη από τα προβληματικά στοιχεία του ενεργητικού της BES. Επιπλέον, η αμφισβήτηση της καταχρηστικότητας της ρήτρας δεν ισοδυναμεί με αποδοχή της αναλήψεως της ευθύνης που απορρέει από τη ρήτρα αυτή. Ομοίως, η καταβολή μιας CFA κατά την ημερομηνία λήξης δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι επέχει θέση διαβεβαίωσης περί του ότι η τράπεζα θα αναλάβει την προσυμβατική ευθύνη που συνδέεται με τη σύμβαση αυτή. Υπό την έννοια αυτή, συμμερίζομαι την άποψη της γενικής εισαγγελέα J. Kokott στις προτάσεις της στην υπόθεση Banco de Portugal κ.λπ. [37] σχετικά με τη σύσταση της

[32] Βλ. απόφαση της 16ης Δεκεμβρίου 2020, Συμβούλιο κατά K. Chrysostomides & Co. κ.λπ. (C-597/18 P, C-598/18 P, C-603/18 P και C-604/18 P, EU:C:2020:1028, σκέψη 178 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

[33] Βλ. απόφαση της 11ης Ιουλίου 2002, Marks & Spencer (C-62/00, EU:C:2002:435, σκέψη 44 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

[34] Βλ. αποφάσεις της 22ας Σεπτεμβρίου 2022, Admiral Gaming Network (C-475/20 έως C-482/20, EU:C:2022:714, σκέψη 62), και της 17ης Νοεμβρίου 2022, Avicarvil Farms (C-443/21, EU:C:2022:899, σκέψη 39 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

[35] Βλ. απόφαση της 17ης Νοεμβρίου 2022, Avicarvil Farms (C-443/21, EU:C:2022:899), ως προς υπηρεσία χρηματοδότησης αγροτικών επενδύσεων και οργανισμό πληρωμών και παρέμβασης για τη γεωργία.

[36] Βλ. απόφαση της 21ης Φεβρουαρίου 2018, Kreuzmayr (C-628/16, EU:C:2018:84, σκέψη 47).

[37] C-504/19 (EU:C:2020:943, σημείο 82).

Novo Banco, κατά την οποία «το γεγονός και μόνον ότι η [εν λόγω τράπεζα] έχει διαδεχθεί (τουλάχιστον εν μέρει) την BES […] και συνεχίζει επίσης τη διαχείριση του χαρτοφυλακίου μετοχών της ενάγουσας δεν θα μπορούσε […] να δικαιολογήσει την εμπιστοσύνη όσον αφορά το ότι η Novo Banco θα αναλάβει και τις υποχρεώσεις που απορρέουν από την ευθύνη για την παροχή εσφαλμένων συμβουλών επενδύσεων από την BES, οι οποίες προϋπήρχαν της ανάληψης της εν λόγω επιχειρηματικής σχέσης».

101. Εξάλλου, για να εκτιμηθεί η νομιμότητα των παρεχόμενων διαβεβαιώσεων πρέπει να ληφθεί υπόψη το πλαίσιο της σύστασης μεταβατικής τράπεζας με σκοπό την αντιμετώπιση των δυσχερειών της BES. Συγκεκριμένα, το Δικαστήριο έχει κρίνει ότι, ακόμη και αν υποτεθεί ότι υφίσταται κατάσταση δυνάμενη να θεμελιώσει δικαιολογημένη εμπιστοσύνη, η λήψη μεταβατικών μέτρων όσον αφορά καταστάσεις που, μολονότι γεννήθηκαν πριν από τη θέση σε ισχύ της νέας ρύθμισης, δεν έχουν ακόμη παύσει, ενδέχεται να αντιβαίνει σε επιτακτικό δημόσιο συμφέρον, και ότι ο σκοπός που συνίσταται στη διασφάλιση της σταθερότητας του χρηματοπιστωτικού συστήματος με ταυτόχρονη αποφυγή των υπερβολικών δημόσιων δαπανών και ελαχιστοποίηση των στρεβλώσεων του ανταγωνισμού αποτελεί τέτοιου είδους υπέρτερο δημόσιο συμφέρον [38]. Συνήγαγε εξ αυτού ότι ήταν δυνατή η επίκληση της αρχής της προστασίας της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης προς αμφισβήτηση τραπεζικής ανακοίνωσης της Επιτροπής, αλλά ότι δεν αντίκειντο στην εν λόγω αρχή ορισμένα σημεία της ανακοίνωσης αυτής που εξαρτούσαν την έγκριση κρατικής ενισχύσεως από την προϋπόθεση καταμερισμού των επιβαρύνσεων μεταξύ των μετόχων και των πιστωτών μειωμένης εξασφαλίσεως [39].

102. Από το σύνολο των στοιχείων αυτών προκύπτει ότι οι ενάγοντες των κύριων δικών δεν μπορούν να προβάλουν παραβίαση της αρχής της προστασίας της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης έναντι της Novo Banco Ισπανίας.

103. Προτείνω στο Δικαστήριο να απαντήσει στα δεύτερα προδικαστικά ερωτήματα στις υποθέσεις C-498/22 και C-499/22 ότι το άρθρο 3, παράγραφος 2, της οδηγίας 2001/24, ερμηνευόμενο υπό το πρίσμα του άρθρου 47 του Χάρτη και της γενικής αρχής της ασφάλειας δικαίου, έχει την έννοια ότι οι ιδιώτες δεν μπορούν να επικαλεστούν την αρχή της προστασίας της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης έναντι μεταβατικής τράπεζας, οργανισμού ιδιωτικού δικαίου που δεν διαθέτει προνόμια που να εκφεύγουν του κοινού δικαίου, η οποία συστάθηκε ως μέτρο εξυγίανσης τράπεζας της οποίας ήταν αρχικώς πελάτες, προκειμένου να στοιχειοθετηθεί η ευθύνη της μεταβατικής αυτής τράπεζας για προσυμβατικές και συμβατικές υποχρεώσεις συνδεόμενες με τις συμβάσεις που είχαν συναφθεί με την τράπεζα στην οποία επιβλήθηκε το μέτρο εξυγίανσης.

Γ. Επί των τρίτων προδικαστικών ερωτημάτων στις υποθέσεις C-498/22 και C-499/22, καθώς και επί του δευτέρου προδικαστικού ερωτήματος στην υπόθεση C-500/22

104. Με τα ερωτήματα αυτά, το αιτούν δικαστήριο ζητεί από το Δικαστήριο να διευκρινίσει αν συνάδει με το δικαίωμα ιδιοκτησίας, όπως αυτό κατοχυρώνεται στο άρθρο 17 του Χάρτη, με την αρχή της ασφάλειας δικαίου, με την αρχή του υψηλού επιπέδου προστασίας των καταναλωτών, όπως αυτή προβλέπεται στο άρθρο 38 του Χάρτη, καθώς και με το άρθρο 6, παράγραφος 1, της οδηγίας 93/13, ερμηνεία του άρθρου 3, παράγραφος 2, της οδηγίας 2001/24 η οποία συνεπάγεται την αναγνώριση, στο κράτος μέλος υποδοχής, απόφασης της αρμόδιας διοικητικής αρχής η οποία προβλέπει τη σύσταση μεταβατικής τράπεζας και τη διατήρηση στο παθητικό της τράπεζας που

[38] Βλ. απόφαση της 19ης Ιουλίου 2016, Kotnik κ.λπ. (C-526/14, EU:C:2016:570, σκέψεις 68 και 69).

[39] Βλ. απόφαση της 19ης Ιουλίου 2016, Kotnik κ.λπ. (C-526/14, EU:C:2016:570, σκέψεις 40 και 80).

πτώχευσε της υποχρέωσης επιστροφής των τόκων που έχουν καταβληθεί δυνάμει καταχρηστικής ρήτρας ή της υποχρέωσης καταβολής των οφειλόμενων λόγω προσυμβατικής ή συμβατικής ευθύνης ποσών.

105. Προκαταρκτικώς, θα ήθελα να επισημάνω ότι στην υπόθεση C-499/22 οι ενάγοντες της κύριας δίκης αμφισβητούν την ποιότητα της προσυμβατικής πληροφόρησης που τους παρείχε η BES Ισπανίας πριν από την υπογραφή της CFA, επισημαινομένου ότι το εφετείο έκρινε ότι η άλλη σύμβαση, η οποία υπεγράφη στις 28 Απριλίου 2008, είχε λήξει πριν από τη σύσταση της Novo Banco και ότι, ως εκ τούτου, δεν μπορούσε να μεταβιβαστεί καμία ευθύνη που συνδεόταν με τη σύμβαση αυτή.

1. Επί της συμβατότητας με το δικαίωμα ιδιοκτησίας, όπως αυτό κατοχυρώνεται στο άρθρο 17 του Χάρτη

106. Όσον αφορά τη συμβατότητα με το δικαίωμα ιδιοκτησίας, όπως αυτό κατοχυρώνεται στο άρθρο 17 του Χάρτη, ζήτημα που ανέκυψε στο πλαίσιο των τριών αιτήσεων προδικαστικής αποφάσεως, υπενθυμίζεται ότι το Δικαστήριο έχει ήδη κρίνει ότι η σύσταση της μεταβατικής τράπεζας Novo Banco και οι συνέπειές της συνάδουν με το εν λόγω άρθρο στην περίπτωση των μετόχων και των κατόχων ομολόγων μειωμένης εξασφάλισης [40].

107. Υπενθυμίζεται ότι, κατά το άρθρο 17, παράγραφος 1, του Χάρτη, κάθε πρόσωπο δικαιούται να είναι κύριος των νομίμως κτηθέντων αγαθών του, να τα χρησιμοποιεί, να τα διαθέτει και να τα κληροδοτεί. Κανείς δεν μπορεί να στερείται την ιδιοκτησία του, παρά μόνον για λόγους δημόσιας ωφέλειας, στις περιπτώσεις και υπό τις προϋποθέσεις που προβλέπονται στον νόμο και έναντι δίκαιης και έγκαιρης αποζημίωσης για την απώλειά της. Η χρήση των αγαθών μπορεί να υπόκειται σε περιορισμούς από τον νόμο, εφόσον αυτό είναι αναγκαίο προς το γενικό συμφέρον. Σύμφωνα με τη σχέση που δημιουργείται από το άρθρο 52, παράγραφος 3, του Χάρτη μεταξύ των δικαιωμάτων που το άρθρο αυτό κατοχυρώνει και εκείνων που προστατεύονται από την Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την Προάσπιση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών [41], στο μέτρο που αντιστοιχούν μεταξύ τους, το άρθρο 17 του Χάρτη πρέπει να ερμηνεύεται λαμβανομένης υπόψη της νομολογίας του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (στο εξής: ΕΔΔΑ) σχετικά με το άρθρο 1 του πρώτου πρωτοκόλλου της ΕΣΔΑ, το οποίο κατοχυρώνει την προστασία του δικαιώματος ιδιοκτησίας, ως όριο ελάχιστης προστασίας [42].

108. Το Δικαστήριο έχει υπενθυμίσει ότι η παρεχόμενη από το άρθρο 17 του Χάρτη προστασία αφορά δικαιώματα με περιουσιακή αξία, εκ των οποίων απορρέει, λαμβανομένης υπόψη της έννομης τάξεως, μια δεδομένη νομική θέση βάσει της οποίας ασκούνται αυτοτελώς τα εν λόγω δικαιώματα από και υπέρ του φορέα τους [43]. Το Δικαστήριο συνήγαγε ότι τα διαπραγματεύσιμα στις κεφαλαιαγορές ομόλογα είναι τέτοια δικαιώματα τα οποία μπορούν να τύχουν της εν λόγω προστασίας, όπως προκύπτει από τη νομολογία του ΕΔΔΑ σχετικά με το άρθρο 1 του πρώτου πρωτοκόλλου της ΕΣΔΑ [44].

40 Βλ. απόφαση της 5ης Μαΐου 2022, BPC Lux 2 κ.λπ. (C-83/20, στο εξής: απόφαση BPC Lux 2 κ.λπ., EU:C:2022:346).

41 Υπογραφείσα στη Ρώμη στις 4 Νοεμβρίου 1950, στο εξής: ΕΣΔΑ.

42 Βλ. απόφαση BPC Lux 2 κ.λπ. (σκέψη 37 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

43 Βλ. απόφαση BPC Lux 2 κ.λπ. (σκέψη 39 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

44 Βλ. απόφαση BPC Lux 2 κ.λπ. (σκέψεις 40 και 41 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

109. Ως εκ τούτου, φρονώ ότι το κρίσιμο κριτήριο για την εξέταση του ζητήματος αυτού υπό το πρίσμα του δικαιώματος ιδιοκτησίας είναι αν η επίμαχη σε κάθε υπόθεση κατάσταση αφορά δικαίωμα από το οποίο απορρέει μια δεδομένη νομική θέση βάσει της οποίας ασκούνται αυτοτελώς τα εν λόγω δικαιώματα από και υπέρ του φορέα τους.

110. Όπως ήδη επισήμανα στο σημείο 108 των παρουσών προτάσεων, ένα διαπραγματεύσιμο ομόλογο, ή ένα ομόλογο με προτεραιότητα εξόφλησης όπως στην υπόθεση C-500/22, συνιστά, κατά το Δικαστήριο, δικαίωμα δυνάμενο να τύχει της προστασίας την οποία εγγυάται το άρθρο 17 του Χάρτη.

111. Φρονώ ότι το ίδιο ισχύει και ως προς την επίμαχη στην υπόθεση C-498/22 απαίτηση. Πράγματι, η απαίτηση αυτή, η οποία συνδέεται με την υποχρέωση μιας τράπεζας να επιστρέψει τους τόκους που έχουν καταβληθεί κατ' εφαρμογήν ρήτρας «κατώτατου επιτοκίου» περιεχόμενης σε σύμβαση ενυπόθηκου δανείου και η οποία απορρέει από νομολογία του Δικαστηρίου στηριζόμενη στο άρθρο 6, παράγραφος 1, της οδηγίας 93/13[45], συνιστά δικαίωμα από το οποίο απορρέει προδήλως μια δεδομένη νομική θέση, δεδομένου ότι τα περί επιστροφής αποτελέσματα δεν μπορούν να περιοριστούν χρονικώς στο διάστημα μετά την κήρυξη της ρήτρας αυτής ως καταχρηστικής. Η ανάλυση αυτή συνάδει επίσης με τα κριτήρια που έχει δεχθεί το ΕΔΔΑ, δεδομένου ότι η έννοια των «αγαθών» τα οποία μπορούν να τύχουν της προστασίας του δικαιώματος ιδιοκτησίας, κατά το άρθρο 1 του πρώτου πρωτοκόλλου της ΕΣΔΑ, μπορεί να καλύπτει τόσο τα «υφιστάμενα αγαθά» όσο και κάθε περιουσιακό στοιχείο, συμπεριλαμβανομένων των απαιτήσεων βάσει των οποίων ο προσφεύγων μπορεί να ισχυριστεί ότι έχει τουλάχιστον μια «θεμιτή προσδοκία» να αποκτήσει τη δυνατότητα να απολαύσει πραγματικά ένα δικαίωμα ιδιοκτησίας[46]. Εν προκειμένω, οι ρήτρες «κατώτατου επιτοκίου» κηρύχθηκαν καταχρηστικές και το περί επιστροφής αποτέλεσμα πρέπει να είναι πλήρες, χωρίς να μπορεί να περιοριστεί χρονικά δυνάμει της νομολογίας του Δικαστηρίου.

112. Αντιθέτως, όσον αφορά την προβαλλόμενη στην υπόθεση C-499/22 απαίτηση, ήτοι αποζημίωση οφειλόμενη λόγω ανεπαρκών πληροφοριών σε προσυμβατικό επίπεδο, αμφιβάλλω αν ενάγων που επικαλείται τέτοια απαίτηση μπορεί να τύχει της προστασίας του άρθρου 17 του Χάρτη. Πράγματι, η εν λόγω προβαλλόμενη απαίτηση δεν αντιστοιχεί σε δεδομένη νομική κατάσταση, δεδομένου ότι η μη παροχή πληροφόρησης πριν από τη σύναψη της σύμβασης πρέπει να αποτελέσει αντικείμενο δικαστικής εκτίμησης.

113. Επιπλέον, κατά τη νομολογία του ΕΔΔΑ, αξίωση αποζημίωσης μπορεί να έχει περιουσιακή αξία αν αποδεικνύεται ότι έχει επαρκές έρεισμα στο εσωτερικό δίκαιο, για παράδειγμα, όταν επιβεβαιώνεται από πάγια νομολογία των δικαστηρίων[47]. Πρέπει, όμως, το πρόσωπο που την επικαλείται να μπορεί να έχει μια θεμιτή προσδοκία. Η νομολογία του ΕΔΔΑ, αφενός, επισημαίνει ότι οι προσφεύγοντες δεν έχουν μια «θεμιτή προσδοκία» εφόσον δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι κατείχαν κατά τρόπο επαρκώς αποδεδειγμένο αξίωση αμέσως απαιτητή και, αφετέρου, δεν προβλέπει την ύπαρξη «πραγματικής αμφισβήτησης» ή «βάσιμης αξίωσης» ως κριτήριο για την κρίση περί του ότι υφίσταται «θεμιτή προσδοκία», η οποία προστατεύεται από το άρθρο 1 του πρώτου πρωτοκόλλου της ΕΣΔΑ[48]. Διευκρινίζει ότι μια απλή ελπίδα δεν συνιστά

[45] Βλ. απόφαση Gutiérrez Naranjo κ.λπ.

[46] Βλ. απόφαση του ΕΔΔΑ της 2ας Μαΐου 2013, Παντελίου-Ντάρνη και Μπλατζούκα κατά Ελλάδας (CE:ECHR:2013:0502JUD002514308, § 28 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

[47] Βλ. απόφαση του ΕΔΔΑ της 6ης Οκτωβρίου 2005, Draon κατά Γαλλίας (CE:ECHR:2005:1006JUD000151303, § 65 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

[48] Βλ. απόφαση του ΕΔΔΑ της 6ης Οκτωβρίου 2005, Draon κατά Γαλλίας (CE:ECHR:2005:1006JUD000151303, § 68 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

θεμιτή προσδοκία, ελλείψει απόφασης με ισχύ δεδικασμένου[49]. Δεν μου φαίνεται να πληροί η προβαλλόμενη στην υπόθεση C-499/22 απαίτηση τις εν λόγω προϋποθέσεις και δεν θεωρώ ότι οι πιθανοί φορείς της μπορούν να τύχουν της προστασίας την οποία εγγυάται το άρθρο 17 του Χάρτη.

114. Δεδομένου ότι μόνον οι επίμαχες στις υποθέσεις C-498/22 και C-500/22 απαιτήσεις, οι οποίες θεμελιώθηκαν νομίμως, εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 17 του Χάρτη, πρέπει να εξεταστεί αν η προστασία την οποία εγγυάται το άρθρο αυτό μπορεί να εφαρμοστεί στις απαιτήσεις αυτές.

115. Το Δικαστήριο έχει αποφανθεί ότι το μέτρο εξυγίανσης της BES, ήτοι η μερική μεταβίβαση στοιχείων του ενεργητικού και του παθητικού σε νεοσυσταθείσα μεταβατική τράπεζα, το οποίο ελήφθη σύμφωνα με την επίμαχη στην κύρια δίκη ρύθμιση, συνάδει με το άρθρο 17 του Χάρτη, κρίνοντας ότι το εν λόγω μέτρο εξυγίανσης έπρεπε να θεωρηθεί ως ρύθμιση της χρήσης των αγαθών που ανταποκρίνεται σε σκοπούς γενικού συμφέροντος που αναγνωρίζει η Ένωση κατά την έννοια του άρθρου 52, παράγραφος 1, του Χάρτη, όπως η διασφάλιση της σταθερότητας του τραπεζικού συστήματος της ζώνης του ευρώ στο σύνολό της και η αποτροπή συστημικού κινδύνου[50].

116. Εν προκειμένω, δεν αμφισβητείται η συμβατότητα αυτού καθεαυτό του εθνικού μέτρου σύστασης της μεταβατικής τράπεζας και μεταβίβασης στοιχείων του ενεργητικού, αλλά το γεγονός ότι, με το μέτρο αυτό κατέστη εφαρμοστέα στην Ισπανία, δυνάμει της αμοιβαίας αναγνώρισης μέτρου εξυγίανσης ληφθέντος στην Πορτογαλία, η συμπερίληψη στο παθητικό της τράπεζας που πτώχευσε, αφενός, της υποχρέωσης επιστροφής των τόκων που είχαν καταβληθεί δυνάμει ρήτρας «κατώτατου επιτοκίου» σε ενυπόθηκο δάνειο (υπόθεση C-498/22) και, αφετέρου, των υποχρεώσεων και των ευθυνών που συνδέονταν με ομόλογο με προτεραιότητα εξόφλησης (υπόθεση C-500/22).

117. Εντούτοις, εκτιμώ ότι μπορεί να ακολουθηθεί η ίδια συλλογιστική. Κατ' αυτόν τον τρόπο, στην πραγματικότητα, ο μηχανισμός αμοιβαίας αναγνώρισης δεν ασκεί επιρροή στην προβαλλόμενη προσβολή του δικαιώματος ιδιοκτησίας. Επιπλέον, η απόφαση περί μη μεταβίβασης των απαιτήσεων αυτών στο παθητικό της μεταβατικής τράπεζας δεν προσομοιάζει με αποστέρηση του δικαιώματος ιδιοκτησίας (δεδομένου ότι η απώλεια της αξίας των εν λόγω προβαλλόμενων απαιτήσεων εκ μέρους της BES οφείλεται στην πτώχευσή της και όχι στο μέτρο εξυγίανσης), αλλά με ρύθμιση της χρήσης του[51].

118. Εν κατακλείδι, πρέπει να εξεταστεί αν η ρύθμιση αυτή θεσπίστηκε στο μέτρο που είναι αναγκαίο προς το γενικό συμφέρον, σύμφωνα με το γράμμα του άρθρου 17, παράγραφος 1, τρίτη περίοδος, του Χάρτη.

119. Όσον αφορά την υποχρέωση επιστροφής των τόκων, αφενός, το μέτρο εξυγίανσης που συνεπάγεται τον εν λόγω περιορισμό του δικαιώματος ιδιοκτησίας ελήφθη σύμφωνα με το πορτογαλικό δίκαιο και εξυπηρετεί το ίδιο γενικό συμφέρον με εκείνο που οδήγησε στο μέτρο σύστασης μεταβατικής τράπεζας, το οποίο έχει νόημα μόνον εφόσον πραγματοποιείται διαλογή στα στοιχεία του παθητικού και του ενεργητικού της τράπεζας που πτωχεύει, προκειμένου να καταστεί δυνατή η διατήρηση της σταθερότητας του χρηματοπιστωτικού συστήματος και η

[49] Βλ. απόφαση του ΕΔΔΑ επί του παραδεκτού της 19ης Οκτωβρίου 2004, Caisse régionale de crédit agricole mutuel Nord de France κατά Γαλλίας (CE:ECHR:2004:1019DEC005886700).

[50] Βλ. απόφαση BPC Lux 2 κ.λπ. (σκέψεις 44 έως 55 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

[51] Βλ. απόφαση BPC Lux 2 κ.λπ. (σκέψη 48).

αποτροπή συστημικού κινδύνου. Επομένως, δεν νομίζω ότι, στο πλαίσιο του περιθωρίου εκτίμησης που αναγνωρίζεται στα κράτη μέλη, το μέτρο εξυγίανσης υπερβαίνει το αναγκαίο για το γενικό συμφέρον μέτρο. Όσον αφορά το ομόλογο με προτεραιότητα εξόφλησης, αφετέρου, η ανάλυση στην οποία προέβη το Δικαστήριο με την απόφαση BPC Lux 2 κ.λπ. σχετικά με τους ομολογιούχους πιστωτές μπορεί να επαναληφθεί [52].

120. Κατά συνέπεια, το επιχείρημα σχετικά με την προσβολή του δικαιώματος ιδιοκτησίας πρέπει να απορριφθεί για το σύνολο των πιστωτών.

2. Επί της συμβατότητας με την αρχή της ασφάλειας δικαίου

121. Όσον αφορά τη συμβατότητα με την αρχή της ασφάλειας δικαίου, υπενθύμισα, στο σημείο 91 των παρουσών προτάσεων, το περιεχόμενο που το Δικαστήριο αποδίδει στην αρχή αυτή. Επιπλέον, το Δικαστήριο έχει ήδη επισημάνει ότι η αρχή της ασφάλειας δικαίου πρέπει να τηρείται με ιδιαίτερη αυστηρότητα όταν πρόκειται για διατάξεις που μπορούν να έχουν οικονομικές επιπτώσεις [53].

122. Εντούτοις, εκτιμώ ότι αυτή καθεαυτήν η αρχή του μέτρου εξυγίανσης, η οποία συνίσταται στη δημιουργία μεταβατικής τράπεζας, προϋποθέτει τη διαλογή μεταξύ των στοιχείων του παθητικού και των στοιχείων του ενεργητικού που μεταβιβάζονται στη νέα δομή. Πράγματι, τα μέτρα εξυγίανσης, τα οποία ορίζονται στο άρθρο 2, έβδομη περίπτωση, της οδηγίας 2001/24 είναι τα μέτρα τα οποία έχουν σκοπό να διαφυλάξουν ή να αποκαταστήσουν την οικονομική κατάσταση πιστωτικού ιδρύματος και είναι δυνατόν να θίξουν προϋπάρχοντα δικαιώματα τρίτων, συμπεριλαμβανομένων των μέτρων που συνεπάγονται τη δυνατότητα μείωσης των απαιτήσεων.

123. Εν προκειμένω, η αρμόδια πορτογαλική αρχή επέλεξε να μη μεταβιβάσει ορισμένες υποχρεώσεις (υπόθεση C-500/22) και ορισμένους νομικούς κινδύνους (υποθέσεις C-498/22 και C-499/22). Βεβαίως, η συλλογιστική του Δικαστηρίου ακολούθησε λογιστικούς και όχι νομικούς όρους, αλλά τούτο επιτρεπόταν από την εθνική νομοθεσία, η οποία επέτρεπε ακόμη και μια «αναμεταβίβαση» των στοιχείων του παθητικού στην BES, πράξη που έγινε δεκτή από το Δικαστήριο [54].

3. Επί της συμβατότητας με την αρχή της προστασίας των καταναλωτών και με το άρθρο 6, παράγραφος 1, της οδηγίας 93/13

124. Όσον αφορά τη συμβατότητα με την αρχή της προστασίας των καταναλωτών, όπως αυτή προβλέπεται στο άρθρο 38 του Χάρτη (υποθέσεις C-498/22 και C-499/22) και στο άρθρο 6, παράγραφος 1 της οδηγίας 93/13 (υπόθεση C-498/22), εκτιμώ ότι το παραδεκτό του ερωτήματος στην υπόθεση C-499/22, το οποίο αφορά μόνον την εφαρμογή του άρθρου 38 του Χάρτη, δεν φαίνεται να παρουσιάζει δυσκολίες. Πράγματι, όπως εξέθεσα στο σημείο 83 των παρουσών προτάσεων, οι ενάγοντες των κύριων δικών βρίσκονται σε μια κατάσταση που εμπίπτει στο δίκαιο της Ένωσης από τη στιγμή που τους αντιτάσσονται, στο πλαίσιο ένδικης διαδικασίας, τα αποτελέσματα της αμοιβαίας αναγνώρισης του μέτρου εξυγίανσης που ελήφθη στην Πορτογαλία.

52 Βλ. σκέψεις 50 έως 57 της εν λόγω απόφασης.

53 Βλ. απόφαση Banco de Portugal κ.λπ. (σκέψη 52 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

54 Βλ. απόφαση Banco de Portugal κ.λπ. (σκέψη 61 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

125. Επί της ουσίας, ο ενάγων της κύριας δίκης στην υπόθεση C-498/22 αντλεί επιχείρημα από τη νομολογία του Δικαστηρίου που αμφισβήτησε τη νομολογία του Tribunal Supremo (Ανωτάτου Δικαστηρίου), της 9ης Μαΐου 2013, η οποία, λαμβανομένων υπόψη των δυσχερειών του τραπεζικού τομέα, περιόριζε χρονικώς τα περί επιστροφής αποτελέσματα που συνδέονταν με την κήρυξη, με δικαστική απόφαση, ρήτρας ως καταχρηστικής, η οποία περιέχεται σε σύμβαση συναφθείσα από επαγγελματία με καταναλωτή, μόνον στα ποσά που καταβλήθηκαν αχρεωστήτως κατ' εφαρμογήν της ρήτρας αυτής μετά τη δημοσίευση της δικαστικής απόφασης με την οποία διαπιστώθηκε η εν λόγω καταχρηστικότητα [55]. Πράγματι, με την απόφαση Gutiérrez Naranjo κ.λπ., το Δικαστήριο έκρινε ότι το άρθρο 6, παράγραφος 1, της οδηγίας 93/13 έχει την έννοια ότι αντιτίθεται σε τέτοια εθνική νομολογία [56].

126. Επισημαίνεται ότι, με την απόφαση αυτή, το Δικαστήριο αναγνώρισε, σύμφωνα με το άρθρο 38 του Χάρτη, το οποίο καθιερώνει την αρχή της προστασίας των καταναλωτών, ότι, δεδομένης της φύσης και της σπουδαιότητας του δημοσίου συμφέροντος, το οποίο συνίσταται στην προστασία των καταναλωτών, η οδηγία 93/13 επιβάλλει στα κράτη μέλη την υποχρέωση να προβλέπουν κατάλληλα και αποτελεσματικά μέσα προκειμένου να πάψει η χρησιμοποίηση των καταχρηστικών ρητρών στις συμβάσεις που συνάπτονται από έναν επαγγελματία με καταναλωτές [57]. Εντούτοις, το Δικαστήριο υπενθύμισε επίσης, με την εν λόγω απόφαση, ότι η προστασία του καταναλωτή δεν είναι απόλυτη [58].

127. Το Δικαστήριο έχει, εξάλλου, υπογραμμίσει ότι οι σκοποί της διασφάλισης της σταθερότητας του τραπεζικού και χρηματοπιστωτικού συστήματος, καθώς και της αποτροπής συστημικού κινδύνου, συνιστούν σκοπούς γενικού συμφέροντος τους οποίους επιδιώκει η Ένωση [59]. Επιπλέον, το Δικαστήριο έχει επανειλημμένως κρίνει ότι, μολονότι υφίσταται σαφές δημόσιο συμφέρον για τη διασφάλιση, σε ολόκληρη την Ένωση, ισχυρής και συνεπούς προστασίας των επενδυτών, των μετόχων ή των πιστωτών, εντούτοις το συμφέρον αυτό δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι υπερέχει σε κάθε περίπτωση του δημοσίου συμφέροντος που συνίσταται στη διασφάλιση της σταθερότητας του χρηματοπιστωτικού συστήματος [60].

128. Κατά συνέπεια, πρέπει να αξιολογηθεί κατά πόσον το γενικό συμφέρον που συνίσταται στη διασφάλιση της σταθερότητας του χρηματοπιστωτικού συστήματος μπορεί ή όχι να παρακωλύσει την προστασία του καταναλωτή σε περιπτώσεις όπως αυτές που υποβλήθηκαν στην κρίση του αιτούντος δικαστηρίου.

129. Πρώτον, οι ενάγοντες των κύριων δικών και το αιτούν δικαστήριο υποστηρίζουν ότι, δεδομένου ότι το Tribunal Supremo (Ανώτατο Δικαστήριο) στηρίχθηκε στις χρηματοοικονομικές δυσχέρειες των τραπεζών προκειμένου να περιορίσει χρονικώς τα περί επιστροφής αποτελέσματα, το Δικαστήριο, με την απόφαση Gutiérrez Naranjo κ.λπ., έλαβε εμμέσως πλην σαφώς υπόψη τις οικονομικές επιπτώσεις επί του τραπεζικού συστήματος προκειμένου να δοθεί προτεραιότητα στην προστασία του καταναλωτή.

55 Βλ. απόφαση Gutiérrez Naranjo κ.λπ. (σκέψη 46).

56 Βλ. απόφαση Gutiérrez Naranjo κ.λπ. (σκέψη 75 και διατακτικό).

57 Βλ. απόφαση Gutiérrez Naranjo κ.λπ. (σκέψη 56 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

58 Βλ. απόφαση Gutiérrez Naranjo κ.λπ. (σκέψη 68).

59 Βλ. απόφαση της 5ης Μαΐου 2022, Banco Santander (Τραπεζική εξυγίανση Banco Popular) (C-410/20, EU:C:2022:351, σκέψη 36 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

60 Βλ. αποφάσεις της 19ης Ιουλίου 2016, Kotnik κ.λπ. (C-526/14, EU:C:2016:570, σκέψη 91), σχετικά με τους επενδυτές, και της 8ης Νοεμβρίου 2016, Dowling κ.λπ. (C-41/15, EU:C:2016:836, σκέψη 54), σχετικά με τους μετόχους και τους πιστωτές.

130. Εντούτοις, δεν μπορώ να δεχθώ τη συλλογιστική αυτή, δεδομένου ότι, στις υποθέσεις των κύριων δικών, οι δυσχέρειες συγκεκριμενοποιήθηκαν υπό τη μορφή μέτρου εξυγίανσης του οποίου η αμοιβαία αναγνώριση στα άλλα κράτη μέλη τέθηκε σε εφαρμογή δυνάμει του δικαίου της Ένωσης και, κατά συνέπεια, πρέπει να πραγματοποιηθεί νέα εκτίμηση.

131. Δεύτερον, φρονώ ότι οι περιπτώσεις των κύριων δικών διακρίνονται σαφώς από την υπόθεση επί της οποίας εκδόθηκε η απόφαση Gutiérrez Naranjo κ.λπ., καθόσον η υπόθεση εκείνη αφορούσε την προστασία ενός μόνον καταναλωτή. Πράγματι, στις υπό κρίση υποθέσεις, το μέτρο εξυγίανσης ελήφθη προκειμένου να καταστεί δυνατή η διασφάλιση της σταθερότητας του χρηματοπιστωτικού συστήματος και, επομένως, εν τέλει, η συστημική προστασία του συνόλου των λοιπών καταναλωτών, πελατών της τράπεζας και ευρύτερα του τραπεζικού συστήματος.

132. Τρίτον, η προστασία του καταναλωτή δεν φθάνει μέχρι του σημείου να διασφαλίζεται η επιστροφή των αχρεωστήτως καταβληθέντων τόκων σε περίπτωση πτώχευσης της οφειλέτριας τράπεζας, όπερ είναι διαφορετικό από το ζήτημα που συνδέεται με τον χρονικό περιορισμό των περί επιστροφής αποτελεσμάτων.

133. Εν κατακλείδι, εκτιμώ ότι, εν προκειμένω, η προστασία των καταναλωτών δεν μπορεί να υπερισχύσει του γενικού συμφέροντος που συνίσταται στη διασφάλιση της σταθερότητας του χρηματοπιστωτικού συστήματος.

134. Επιπλέον, η Επιτροπή υποστήριξε στις παρατηρήσεις της ότι η αξίωση περί αχρεωστήτως καταβληθέντων τόκων εκ μέρους του ενάγοντος της κύριας δίκης στην υπόθεση C-498/22 θα μπορούσε να συμψηφιστεί με το ποσό των μηνιαίων δόσεων που εξακολουθεί να καταβάλλει στη Novo Banco Ισπανίας κατ' εφαρμογήν του άρθρου 23, παράγραφος 1, της οδηγίας 2001/24, το οποίο ορίζει ότι η θέση σε εφαρμογή μέτρων εξυγίανσης δεν θίγει το δικαίωμα πιστωτή να ζητήσει τον συμψηφισμό της απαίτησής του με την απαίτηση του πιστωτικού ιδρύματος, εφόσον ο συμψηφισμός αυτός επιτρέπεται από το εφαρμοστέο στην απαίτηση του πιστωτικού ιδρύματος δίκαιο. Εντούτοις, η διάταξη αυτή δεν φαίνεται να έχει εφαρμογή εν προκειμένω, δεδομένου ότι, αφενός, κατά την ημερομηνία λήψης του μέτρου εξυγίανσης, η αξίωση περί αχρεωστήτως καταβληθέντων τόκων δεν υφίστατο, αφ' ης στιγμής η απόφαση Gutiérrez Naranjo κ.λπ. δεν είχε εκδοθεί, και, αφετέρου, ο οφειλέτης της απαίτησης για οφειλόμενους τόκους, η οποία δεν είχε μεταβιβαστεί στη Novo Banco Ισπανίας, δεν είναι ο ίδιος με τον πιστωτή των μηνιαίων δόσεων.

135. Λαμβανομένων υπόψη των στοιχείων αυτών, προτείνω στο Δικαστήριο να απαντήσει ότι το άρθρο 3, παράγραφος 2, της οδηγίας 2001/24 και το άρθρο 6, παράγραφος 1, της οδηγίας 93/13, ερμηνευόμενα υπό το πρίσμα των άρθρων 17 και 38 του Χάρτη και της γενικής αρχής της ασφάλειας δικαίου, έχουν την έννοια ότι δεν αντιτίθενται στην αναγνώριση, στο κράτος μέλος υποδοχής, των αποτελεσμάτων απόφασης της αρμόδιας διοικητικής αρχής του κράτους μέλους καταγωγής η οποία προβλέπει, ως μέτρο εξυγίανσης, τη σύσταση μεταβατικής τράπεζας και τη διατήρηση στο παθητικό της τράπεζας που πτώχευσε της υποχρέωσης επιστροφής των τόκων που έχουν καταβληθεί δυνάμει καταχρηστικής ρήτρας ή της υποχρέωσης καταβολής των οφειλόμενων λόγω προσυμβατικής ή συμβατικής ευθύνης ποσών.

V. Πρόταση

136. Λαμβανομένου υπόψη του συνόλου των προεκτεθέντων, προτείνω στο Δικαστήριο να απαντήσει στο Tribunal Supremo (Ανώτατο Δικαστήριο, Ισπανία) ως εξής:

1) Το άρθρο 3, παράγραφος 2, και το άρθρο 6 της οδηγίας 2001/24/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 4ης Απριλίου 2001, για την εξυγίανση και την εκκαθάριση των πιστωτικών ιδρυμάτων, ερμηνευόμενα υπό το πρίσμα του άρθρου 21, παράγραφος 2, και του άρθρου 47, πρώτο εδάφιο, του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης,

   έχουν την έννοια ότι:

   δεν αντιτίθενται, ελλείψει της δημοσίευσης που προβλέπεται στο άρθρο 6, παράγραφος 1, της οδηγίας αυτής, στην αναγνώριση, σε κράτος μέλος διαφορετικό από το κράτος μέλος καταγωγής, των αποτελεσμάτων μέτρου εξυγίανσης με το οποίο συστάθηκε μεταβατική τράπεζα με μερική μεταβίβαση των υποχρεώσεων και ευθυνών, πριν από την άσκηση αγωγής με αίτημα την αναγνώριση και την ικανοποίηση απαίτησης η οποία αρχικώς στρεφόταν έναντι του τραπεζικού ιδρύματος στο οποίο επιβλήθηκε το εν λόγω μέτρο εξυγίανσης, υπό την προϋπόθεση ότι τηρούνται οι αρχές της ισοδυναμίας και της αποτελεσματικότητας.

2) Το άρθρο 3, παράγραφος 2, της οδηγίας 2001/24, ερμηνευόμενο υπό το πρίσμα του άρθρου 47 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων και της γενικής αρχής της ασφάλειας δικαίου,

   έχει την έννοια ότι:

   οι ιδιώτες δεν μπορούν να επικαλεστούν την αρχή της προστασίας της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης έναντι μεταβατικής τράπεζας, οργανισμού ιδιωτικού δικαίου που δεν διαθέτει προνόμια που να εκφεύγουν του κοινού δικαίου, η οποία συστάθηκε ως μέτρο εξυγίανσης τράπεζας της οποίας ήταν αρχικώς πελάτες, για να στοιχειοθετηθεί η ευθύνη της μεταβατικής αυτής τράπεζας για προσυμβατικές και συμβατικές υποχρεώσεις συνδεόμενες με τις συμβάσεις που είχαν συναφθεί με την τράπεζα στην οποία επιβλήθηκε το μέτρο εξυγίανσης.

3) Το άρθρο 3, παράγραφος 2, της οδηγίας 2001/24 και το άρθρο 6, παράγραφος 1, της οδηγίας 93/13/ΕΚ του Συμβουλίου, της 5ης Απριλίου 1993, σχετικά με τις καταχρηστικές ρήτρες των συμβάσεων που συνάπτονται με καταναλωτές, ερμηνευόμενα υπό το πρίσμα των άρθρων 17 και 38 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων και της γενικής αρχής της ασφάλειας δικαίου,

   έχουν την έννοια ότι:

   δεν αντιτίθενται στην αναγνώριση, στο κράτος μέλος υποδοχής, των αποτελεσμάτων απόφασης της αρμόδιας διοικητικής αρχής του κράτους μέλους καταγωγής η οποία προβλέπει, ως μέτρο εξυγίανσης, τη σύσταση μεταβατικής τράπεζας και τη διατήρηση στο παθητικό της τράπεζας που πτώχευσε της υποχρέωσης επιστροφής των τόκων που έχουν καταβληθεί δυνάμει καταχρηστικής ρήτρας ή της υποχρέωσης καταβολής των οφειλόμενων λόγω προσυμβατικής ή συμβατικής ευθύνης ποσών.